

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ევროპეისტიკის დეპარტამენტი
ხელნაწერის უფლებით

მედეა იმნაძე

მეზღვართა პროფესიული მეტყველების სტრატეგია და ტაქტიკა
(ინგლისური, რუსული და ქართული ენების ბაზაზე)

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი

ა ნ ო ტ ა ც ი ა

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:
ასოცირებული პროფესორი ასმათ არქენაძე

ბათუმი
2020

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ევროპეისტიკის დეპარტამენტში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ასმათ არბენაძე

ფილოლოგიის დოქტორი. ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

შემფასებლები:

ჟანეტა ვარძელაშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ქართულ-ამერიკული უნივერსიტეტის პროფესორი;

ზურაბ ბეჟანოვი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემიის პროფესორი;

მარინა აროშიძე

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი. ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის როფესორი.

ვალენტინა კოლესნიკ

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, მეჩნიკოვის სახელობის ოდესის ეროვნული უნივერსიტეტის ზოგადი ენათმეცნიერების კათედრის პროფესორი.

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა შედგება 2020 წლის 26 ნოემბერს, ხუთშაბათს, 17.00 საათზე, 37-ე აუდიტორიაში, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს მიერ შექმნილი სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე

მისამართი: ბათუმი, 6010, ნინოშვილის ქ. 35/32

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შეიძლება ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში, ხოლო სადისერტაციო ანოტაციისა - ამავე უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე (www.bsu.edu.ge)

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,

ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

ნ.ფარტენაძე

შესავალი

წინამდებარე ნაშრომი ეძღვნება ზოგადი ენათმეცნიერებისა და თარგმანმცოდნეობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას, პროფესიული დისკურსის (კერძოდ, საზღვაო ურთიერთობების) დაგეგმარებას, კულტურათმორის საკომუნიკაციო აქტებში განხორციელებას და თარგმანს.

ოცდამეერთე საუკუნე, გლობალიზაციის პროცესები თანამედროვე სპეციალისტებს ნებისმიერ სფეროში მაღალ მოთხოვნებს უყენებს. მათ მოეთხოვებათ ღრმა და სისტემური ცოდნა, მისი პრაქტიკაში გამოყენების უნარ-ჩვევები, ეფექტური პროფესიული კომუნიკაცია. კომუნიკაციური კომპეტენცია პროფესიული კომპეტენციის განუყოფელი, უმნიშვნელოვანესი ნაწილია. ეს მტკიცება მეტ-ნაკლებად ადამიანის საზოგადოებრივი და პროფესიული ცხოვრების ყველა სფეროს ეხება, მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სასამართლო, სამედიცინო დისკურსებში, დიდაქტიკაში, მათ შორის საზღვაო პროფესიული კომუნიკაციის დროს, ვინაიდან ზღვაოსნობაში მნიშვნელოვანია ეკიპაჟის შეთანხმებული მუშაობა. მეზღვაურების ყოველდღიურ საქმიანობაში ექსტრემალურ სიტუაციებში მთავარია ბრძანების ადეკვატურად აღქმა და შესაბამისი სწრაფი რეაგირება, რაც შეუძლებელია დაბალი პროფესიული კომუნიკაციური კომპეტენციის შემთხვევაში.

გემის ეკიპაჟი წარმოადგენს ინტერნაციონალურ კოლექტივს, სადაც სხვადასხვა კულტურის მატარებლები მოქმედებენ ერთიან პროფესიულ სივრცეში, ამიტომ პროფესიული ურთიერთობების სირთულეებს ემატება კულტურათმორისი კომუნიკაციის პრობლემებიც. ეკიპაჟის ნებისმიერ წევრს უნდა ჰქონდეს ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც საჭიროა სხვისი სამეტყველო ქცევის გასაგებად და თავისი სამეტყველო მიზნების განხორციელებისთვის. მან სწორად უნდა დაგეგმოს სამეტყველო ქმედებები,

აირჩიოს საჭირო ტაქტიკა და სტრატეგია კომუნიკაციის სფეროს, მიზნებისა და სიტუაციის ადეკვატურად.

ენობრივი ხერხების გამოყენება პროფესიულ სფეროში თანამედროვე ენათმეცნიერების, კერძოდ, სოციოლინგვისტიკის, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სფეროს წარმოადგენს, მეზღვაურთა სამეტყველო ქმედებების ტაქტიკისა და სტრატეგიების შერჩევა კი განსაკუთრებულად აქტუალურია ჩვენი ქვეყნისთვის, ვინაიდან საზღვაო საქმიანობა საქართველოში დიდი ხნის განმავლობაში ორი ენის ზეგავლენას განიცდიდა: ინგლისურის, როგორც მეზღვაურთა საერთაშორისო ენისა და რუსული ენისა და კულტურისა (საყოველთაოდ ცნობილი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ვითარების გამო). არსებულ პირობებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საზღვაო კომუნიკაციაში ქართული, ინგლისური და რუსული სამეტყველო ტაქტიკისა და სტრატეგიების შესწავლას.

საზღვაო კომუნიკაცია წარმოადგენს ორი სპეციფიკური კომუნიკაციის შენაერთს, ვინაიდან მათში მონაწილე პირები სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლები არიან (რაც, უეჭველად, ეფექტური კომუნიკაციის წარუმატებლობის შესაძლებლობას ქმნის), ამავდროულად, ისინი ერთ პროფესიულ სფეროში მოღვაწეობენ, მათ აქვთ მსგავსი განათლება, საერთო ფონური ცოდნა ტიპური სამეტყველო სიტუაციები, რაც კომუნიკაციის წარმატებას უწყობს ხელს.

აღსანიშნია, რომ კულტურათშორისი კომუნიკაციის დროს მწვავედ დგება ადეკვატური თარგმნის პრობლემა. საზღვაო კომუნიკაციის მონაწილეები ერთი ეკიპაჟის პირობებშიც კი სხვადასხვა კულტურას წარმოადგენენ, მაგრამ ხშირ შემთხვევაში მათ უწევთ საქმიანი ურთიერთობა უცხო ქვეყნების პორტების წარმომადგენლებთან (ლოცმანი, დისპეჩერი, საბაჟოს მოსამსახურეები და სხვ.), ამიტომ კომუნიკაციის წარმატების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირობაა აღნიშნული ტაქტიკისა და სტრატეგიების

შედარება ქართულ, რუსულსა და ინგლისურ ენებში და მათი თარგმნის პრობლემების გაანალიზება.

ზემოთხსენებული მეტყველებს ჩვენი სადოქტორო კვლევის **აქტუალურობაზე**, რომელიც ეძღვნება მეზღვაურთა პროფესიული მეტყველების სტრატეგიებისა და ტაქტიკის შესწავლას ინგლისური, რუსული და ქართული ენების ბაზაზე.

თანამედროვე სამყარო პოლიკულტურულია, ამიტომ წარმატებული კულტურათმორისი კომუნიკაცია ნებისმიერი პროფესიული მოღვაწეობის აუცილებელი პირობაა, უფრო მეტიც, კომუნიკაციის შესაბამისი სტრატეგიისა და ტაქტიკის შერჩევა პროფესიული კომპეტენციის აუცილებელი შემადგენელი ნაწილია. პროფესიული, შრომითი კომპეტენცია მნიშვნელოვანია ყველა სფეროში, განსაკუთრებით კი მეზღვაურთა კომუნიკაციაში, პირველ რიგში, სხვადასხვა ერისა და კულტურის ადამიანებთან კონტაქტის დროს, აგრეთვე იმისთვის, რომ ურთიერთობაში გაუგებრობას შესაძლებელია მოჰყვეს ავარიული სიტუაცია. ადამიანებს, რომლებიც არ იცნობენ სხვადასხვა ერის კომუნიკაციური სტრატეგიების სპეციფიკას, ხშირად მოსდით შეცდომები, რამაც შეიძლება რთულ სიტუაციამდე მიიყვანოს გემის ეკიპაჟი.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს საზღვაო დისკურსის მეცნიერული შესწავლის საქართველოსა და, განსაკუთრებულად, ჩვენი რეგიონისთვის. ქართული ზღვაოსნობის საინტერესო ისტორიაში აჭარას და ბათუმის პორტს განსაკუთრებული ადგილი ეკავა. დღესდღეობით, როდესაც ბათუმის საზღვაო აკადემია პროფესიონალ მეზღვაურთა კადრებს ამზადებს, მნიშვნელოვანია საზღვაო დისკურსის კომპლექსური შესწავლა, მაგრამ, ვინაიდან ქართული საზღვაო დისკურსი მხოლოდ ბოლო ოცი-ოცდახუთი წლის განმავლობაში შეისწავლება და მეცნიერების ძირითადი ყურადღება გადატანილია საზღვაო ლექსიკასა და ტერმინოლოგიაზე, გაჩნდა ახალი საჭიროებანი.

ჩვენს სადოქტორო ნაშრომის მიზანია საზღვაო კომუნიკაციის სტრატეგიის/ტაქტიკისა და პროფესიული თარგმნის თავისებურების შესწავლა კულტურათაშორისი პროფესიული კომუნიკაციის ასპექტში (ინგლისური, რუსული და ქართული ენების მასალაზე), რაც ქართულ პროფესიულ სივრცეში უდავოდ **სიახლეს წარმოადგენს**.

ამ მიზნის მისაღწევად კვლევის პროცესში ჩვენ გვქონდა დასახული შემდეგი კონკრეტული **ამოცანები**:

1) კულტურათაშორისი კომუნიკაციისა და სამეტყველო ტაქტიკის/სტრატეგიის ცნებების გაღრმავება და მათი კლასიფიკაციების დაზუსტება სამეცნიერო ლიტერატურაში;

2) საზღვაო პროფესიული დისკურსის თავისებურებების დახასიათება ინგლისური, რუსული და ქართული ენების მასალაზე;

3) რჩეული ტაქტიკისა და სტრატეგიის ზეგავლენის შესწავლა კულტურათაშორისი კომუნიკაციის წარმატება /წარუმატებლობაზე;

4) ემპირიული მასალის სისტემატიზაცია ჩვენ მიერ გამოყოფილი სტრატეგიებისა და ტაქტიკის მიხედვით;

5) საზღვაო დისკურსის თარგმნის პრობლემების გაანალიზება.

სადისერტაციო ნაშრომის **თეორიული მნიშვნელობა** მთელი რიგი ცნებების დაზუსტება და დახვეწა (პროფესიული კომუნიკაცია, დისკურსი, სამეტყველო ქცევა, სამეტყველო ტაქტიკა/ სტრატეგია და სხვ.). აქვე განხილულია ნაკლებად შესწავლილი პროფესიული საზღვაო დისკურსის თარგმნის პრობლემები.

პრაქტიკული მნიშვნელობა: კვლევის შედეგების პრაქტიკული მნიშვნელობა უდავოა, ვინაიდან ნაშრომში გაანალიზებული მასალა და დასკვნები საინტერესო იქნება ლინგვისტებისთვის, მთარგმნელებისთვის. მათი გამოყენება შეიძლება პროფესიული

კადრების მოსაზადებლად და მთელი რიგი დისციპლინის პრაქტიკულ მეცადინეობებზე (სოციოლინგვისტიკა, ზოგადი თარგმანის თეორია და პრაქტიკა, ტექსტის ლინგვისტიკა, კულტურათაშორისი კომუნიკაცია და სხვ). ქართული საზღვაო ფრაზარიუმის შესწავლა ხელს შეუწყობს საზღვაო პროფესიული კადრების მომზადებას, ასევე სარგებლობას მოუტანს პრაქტიკოს მთარგმნელებს საზღვაო დისკურსის თარგმნაში.

ჩვენი კვლევის **მეთოდოლოგიურ საფუძველს** წარმოადგენს კომპლექსური მეთოდიკა, რომელიც უზრუნველყოფს ეფექტურობას და მიღებული დასკვნების სანდოობას. კვლევის პროცესში გამოყენებულია შემდეგი მეთოდები და ხერხები: ლინგვისტური აღწერის მეთოდი, შედარებით-ტიპოლოგიური კვლევის მეთოდი, ინტერპრეტაციისა და განზოგადების მეთოდი, ანალოგიების მეთოდი, ენათშორისი ეკვივალენტობის დადგენის მეთოდი და ჰერმენევტიკის ძირითადი მეთოდი, განმარტებითი ანალიზი.

კვლევის მიზანმა და ამოცანებმა განაპირობა ნაშრომის შემდეგნაირი სტრუქტურა: ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავის, დასკვნისა და ბიბლიოგრაფიისაგან.

ნაშრომის პირველი თავი, **სტრატეგიისა და ტაქტიკის როლი წარმატებულ კულტურათაშორის კომუნიკაციაში**, კვლევის თეორიულ ბაზას წარმოადგენს, მასში განხილულია სტრატეგიისა და ტაქტიკის როლი წარმატებულ კულტურათაშორის კომუნიკაციაში. ის შედგება შემდეგი პარაგრაფებისაგან: 1.1. კომუნიკაციის ცნება და მისი სახეობები; 1.2. კულტურათაშორისი კომუნიკაცია და მისი წარმატება/ წარუმატებლობის პირობები; 1.3. სამეტყველო ქცევის ტაქტიკა და სტრატეგია და სამეტყველო აქტების თეორია.

ნაშრომის მეორე თავი – **მეზღვაურთა პროფესიული კომუნიკაციის ტიპების კლასიფიკაცია და საზღვაო დისკურსის დახასიათება ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში** სამი

პარაგრაფისგან შედგება: 2.1 პროფესიული ურთიერთობა, მისი ნიშან-თვისებები და ძირითადი ფუნქციები; 2.2 მეზღვაურთა კომუნიკაციის კომპლექსური კლასიფიკაცია; 2.3 საზღვაო დისკურსის დახასიათება ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში.

მესამე თავი – **საზღვაო სამეტყველო სტრატეგიებისა და ტაქტიკის კლასიფიკაცია და მათი მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები ინტერკულტურულ კომუნიკაციაში** სამი პარაგრაფისგან შედგება: 3.1 საზღვაო კომუნიკაციის სტრატეგიული მიზნების ერთობლიობა; 3.2 სამეტყველო ტაქტიკის ხერხები ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში; 3.3 საკომუნიკაციო სტრატეგიებით და სამეტყველო ტაქტიკით განპირობებული მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები.

ნაშრომის დასკვნით ნაწილში ჩამოყალიბებულია კვლევის შემაჯამებელი თეორიული დებულებები და ემპირიული მასალის ანალიზის განზოგადება.

თავი I. სტრატეგიისა და ტაქტიკის როლი წარმატებულ კულტურათაშორის კომუნიკაციაში

1. კომუნიკაციის ცნება და მისი სახეობები

მეტყველების შესწავლას ფერდინანდ დე სოსიურმა ჩაუყარა საფუძველი, ხოლო ცოცხალი მეტყველება ლინგვისტური კვლევის ობიექტი მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის პირობებში გახდა. მასობრივი კომუნიკაციის გაბატონებამ მისი თეორიული შესწავლის აუცილებლობა გამოიწვია. ლინგვისტურ მეცნიერებაში შემოვიდა ნეოლოგიზმი „კომუნიკოლოგია“, რომელიც ოთხ მნიშვნელობას გულისხმობს:

- 1) კომუნიკაციის თეორია;
- 2) კომუნიკაციის სახეები (მასობრივი კომუნიკაცია, ჯგუფური, კულტურათაშორისი და სხვ.);

3) კომუნიკაციის შემსწავლელი მეცნიერებები და მიმართულებები (კომუნიკაციის სოციოლოგია, ფსიქოლოგია და სხვ.);

4) კომუნიკაციური პრაქტიკა საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში სხვადასხვა საშუალების გამოყენებით (შარკოვი, 2001).

რ. იაკობსონი, ი. ლოტმანი, ლ. ვიტგენშტეინი, კ. ლევი-სტროსი, რ. ბარტი, პ. გრაისი, ჟ. დერიდა, ტ. ნიუკომბი კომუნიკოლოგიის ყველაზე მნიშვნელოვანი წარმომადგენლები არიან.

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის წყაროებით ცნება „კომუნიკაცია“ მომდინარეობს ლათინური სიტყვისგან „კომუნიკარე“, რაც ნიშნავს: „გავხადოთ ყველასთვის გასაგები“, მას სამი მნიშვნელობა აქვს: 1) ინფორმაციის გადაცემა ერთი სისტემიდან მეორეზე; 2) კომუნიკაცია წარმოადგენს ადამიანებს შორის ვერბალური (სიტყვიერი) და არავერბალური სიმბოლოების საშუალებით აზრების, გრძნობების, დამოკიდებულებების და იდეების ურთიერთგაცვლას; 3) დაკავშირების, გადაცემის, ურთიერთობის ნებისმიერი საშუალება; კავშირგაბმულობა, საინფორმაციო კავშირი, ინფორმაციის გაცვლის სისტემა (<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=4752>).

ვ. კონეცკაიას აზრით, კომუნიკაცია პიროვნებათშორისი და მასობრივი ურთიერთობის პირობებში ინფორმაციის გადაცემის და აღქმის სოციალურად განპირობებული პროცესია, რომელიც ხორციელდება სხვადასხვა არხისა და საკომუნიკაციო საშუალების მეშვეობით (ვერბალური, არავერბალური და სხვ.).

კომუნიკაცია წარმოადგენს სოციოკომუნიკაციის ცენტრალურ ცნებას. მისი არსი ისაა, რომ ის მიზანმიმართული ურთიერთობაა, რომელიც რეალიზდება კონკრეტულ სიტუაციაში სამეტყველო საქმიანობის ნორმების შესაბამისად. კომუნიკაციის სახეობების დახასიათება სხვადასხვა საფუძველზეა შესაძლებელი: გამოყოფენ კომუნიკაციის შემდეგ დონეებს: სემიოტიკურს, ლინგვისტურს,

პარალინგვისტურსა და სინთეტიკურს. კომუნიკაციის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი კლასიფიკაცია ორიენტირებულია მისი ფუნქციონირების მასშტაბზე. ვ. კონცკაია გამოყოფს:

- 1) მასობრივ კომუნიკაციას (მთლიან საზოგადოებაში);
- 2) შეზღუდულ კომუნიკაციას (სოციალური ჯგუფების ფარგლებში: კომპანიებში, საზოგადოებებში და სხვ.);
- 3) ლოკალურ კომუნიკაციას (მიკროჯგუფებსა და პროფესიულ კოლექტივებში);
- 4) შიდაჯგუფურ კომუნიკაციას (პატარა მოცულობის ჯგუფებში, ოჯახში);
- 5) პიროვნებათშორის ან ინტერპერსონალურ კომუნიკაციას (ორ ინდივიდს შორის);
- 6) ინტრაპერსონალურ კომუნიკაციას (ინდივიდსა და ინფორმაციის გადაცემის ელექტრონულ საშუალებას შორის).

ფუნქციურ საფუძველზე კომუნიკაციის ტიპოლოგიის შექმნის მცდელობა არაეფექტური დარჩა, ვინაიდან ფუნქციები გადაიკვეთება და, ხშირ შემთხვევაში, მათი ნაწილები ერთმანეთს ემთხვევა (Конечкая, 1997).

1.1. კულტურათაშორისი კომუნიკაცია და მისი წარმატება/ წარუმატებლობის პირობები

კულტურათაშორისი კომუნიკაცია სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლების კავშირს და ურთიერთობას გულისხმობს, რაც შეიძლება გამოვლინდეს ცალკეული პიროვნების და მათი ერთობლიობის უშუალო კონტაქტებში ან არაუშუალო კონტაქტის გზით განვითარდეს: დამწერლობა, ელექტრონული კომუნიკაცია. ა. პ. სადოხინის განმარტებით, „კულტურათშორისი კომუნიკაცია წარმოადგენს მრავალფეროვანი ურთიერთკავშირების ერთობლიობას სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლებს ან ჯგუფებს შორის“ (Садохин, 2005).

უცხო კულტურის უცოდინრობა ხშირ შემთხვევაში კომუნიკანტებს კულტურული შოკის პირობებს უქმნის. ეს ტერმინი XX საუკუნის 50 -იანი წლების მიწურულიდან გვხვდება სამეცნიერო ლიტერატურაში დაძაბულობის, დაურწმუნებლობისა და შფოთვის იმ შეგრძნების აღსანიშნავად, რომელსაც ადამიანი ან ადამიანთა ჯგუფი განიცდის ახალ და უჩვეულო კულტურულ გარემოში აღმოჩენისას (K. Oberg, Culture Shock and the Problem of Adjustment in New Cultural Enviroments).

ზოგ შემთხვევაში კულტურული შოკი უმტკივნეულოდ ქრება, ზოგჯერ კი სერიოზულ კონფლიქტში შეიძლება გადაიზარდოს. საქმე ისაა, რომ საზღვაო პროფესიული კომუნიკაციის განხორციელება ხშირ შემთხვევაში ეკიპაჟის წევრებს უწევთ დახურულ სივრცეში, რაც კომუნიკაციას ფსიქოლოგიურ პრობლემებს მატებს, ამიტომ მეზღვაურთა პროფესიული კომუნიკაციის შესწავლა საჭიროა კონფლიქტოლოგიის თეორიის ჭრილშიც, ვინაიდან საზღვაო კომუნიკაცია წარმოადგენს კულტურათაშორისი პროფესიული კომუნიკაციის რთულ სახეობას, რომელსაც ახასიათებს წარუმატებლობის განსხვავებული ფორმები: უმნიშვნელო შეცდომიდან, უზუსტობიდან დაწყებული გაუგებრობით და ზოგჯერ სერიოზული კონფლიქტით დამთავრებული. ჩვენი ვარაუდით, წარმატებულ პროფესიულ კომუნიკაციას ხელს უწყობს კულტურების ცოდნა, კულტურათშორისი კომუნიკაციის უნარ-ჩვევების გამომუშავება, კარგი პროფესიული მომზადება და სხვ. ყოველივე ეს ხელს უწყობს ნებისმიერი ტიპური სიტუაციისთვის შესაბამისი სამეტყველო ქცევის სტრატეგიისა და ტაქტიკის შერჩევას.

1.3. სამეტყველო ქცევის სტრატეგია და ტაქტიკა და სამეტყველო აქტების თეორია

კომუნიკაციის თეორიაში ერთ-ერთი ფუძემდებლურია სამეტყველო აქტების თეორია, რომელიც დ. ოსტინის, დ. სორლის,

პ. სტროსონის, მ. ბახტინის, ნ. არუთინოვას ნაშრომებში განხილულია, როგორც სამეტყველო ქცევის სტრატეგია და ტაქტიკა. თანამედროვე ლინგვისტიკაში სამეტყველო აქტს აღიქვამენ, როგორც სამეტყველო ქმედების მინიმალურ ერთეულს, რომელიც სამეტყველო აქტების თეორიის სახით ლინგვისტური პრაგმატიკის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია. ამ თეორიის თანახმად, კომუნიკაციის მინიმალური ერთეულის როლს წინადადება ან გამონათქვამი კი არ ასრულებს, არამედ „გარკვეული აქტები, როგორებიცაა: კითხვა, ბრძანება, აღწერა, კონსტატაცია, ახსნა, მობოდიშება, მაღლიერება, მილოცვა და სხვ.“

საკომუნიკაციო აქტების ინტენსიური შესწავლა აიხსნება იმ გარემოებით, რომ კომუნიკაციის განხორციელება უმეტესწილად დაკავშირებულია ადრესანტის მცდელობასთან, მოახდინოს ზეგავლენა თანამოსაუბრეზე. პრაგმატიკული მიზნების შესაბამისად მოსაუბრე ირჩევს განსაზღვრულ სამეტყველო პროგრამას, რომელიც ორგანიზებულია ურთიერთობის მიზნიდან გამომდინარე, ზუსტად ეს არის კომუნიკაციური სტრატეგია, რომელიც ფორმირებას უწევს ურთიერთობის განსაზღვრულ „ვექტორს“. რაც უფრო ზუსტად (უფრო ადეკვატურად) არჩეულია კომუნიკაციური სტრატეგია, მით უფრო წარმატებულია მოსაუბრისათვის სამეტყველო ურთიერთობა.

კომუნიკაციური სტრატეგიისა და ტაქტიკის ცნებას აქტიურად იყენებენ სხვადასხვა დისკურსის თანამედროვე კვლევებში. ო. ისერსის აზრით, საკვლევი მასალიდან გამომდინარე მისი მნიშვნელობა სხვადასხვაგვარად განიმარტება, ამასთან გამოიყოფა ორი ძირითადი მიდგომა: კოგნიტური (კოგნიტური, ან დასკვნითი სტრატეგიები) და ინტერაქციული (სამეტყველო სტრატეგიები), რომლებიც ერთმანეთს არ გამორიცხავენ. ხშირ შემთხვევაში კომუნიკაციური სტრატეგია უკავშირდება მოტივებს, ინტენციას, ზოგიერთ საერთო (მაკრო) მიზანს და ირჩევს უფრო ადეკვატურ ხერხს მის მისაღწევად. ეს ამოცანა ამოიხსნება

კომუნიკაციური (სამეტყველო) ტაქტიკით, რომელიც განისაზღვრება როგორც ერთი ან რამდენიმე მოქმედება, რომლებიც სტრატეგიებს უწევს რეალიზაციას (Исчерп, 2006).

რეალური ურთიერთობის სიტუაცია ხასიათდება იმით, რომ კომუნიკაციური მიზანი მიიღწევა რამდენიმე საკომუნიკაციო ნაბიჯის რეალიზაციით, რომლებიც ტაქტიკის მნიშვნელობის შესაბამისია. კომუნიკაციური სტრატეგიისა და ტაქტიკის ფართო გამოყენების მიუხედავად, მათი შედეგები პროფესიული კომუნიკაციის შესწავლაში არ შეიძლება ჩაითვალოს დამაკმაყოფილებლად, – თვლის ო. ისერსი. სამეტყველო ტაქტიკისა და სტრატეგიის ფლობა პროფესიული მომზადების მნიშვნელოვანი ნაწილია. პროფესიული საქმიანი ურთიერთობა განსაკუთრებულ კომუნიკაციურ სიტუაციას წარმოადგენს. ის შედგება მთელი რიგი კომპონენტისაგან, რომლების ცვლილებაც კომუნიკაციურ სიტუაციას ცვლის. ეს კი მოითხოვს გამოსაყენებელი ენობრივი ხერხების შეცვლას და, უფრო მეტიც, მთლიანად სამეტყველო ქმედების ვარირებას: ადრესანტი, ადრესატი, მათი ურთიერთკავშირი, ურთიერთობის ტონი (ოფიციალური, ნეიტრალური თუ მეგობრული), კომუნიკაციის მიზანი, ხერხი (ვერბალური, არავერბალური, შერეული), ურთიერთობის ფორმა (ზეპირი/წერიტი, კონტაქტური/დისტანციური), ურთიერთობის ადგილი (Беликов, Крысин, 2001), ამიტომ საკითხი დგას ასეთნაირად: იმისათვის, რომ საზოგადოებაში მომზადდეს პროფესიული კადრები, კარგად უნდა იყოს შესწავლილი ყველა პროფესიული კომპეტენცია და მათ შორის მნიშვნელოვან ადგილს დაიკავებს სამეტყველო კომპეტენცია, რომლის გარეშეც შეუძლებელია წარმატებული პროფესიული ურთიერთობა.

როჯერ ბელის აზრით, კომუნიკაციური კომპეტენცია წარმოადგენს „ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს, რომლებიც საჭიროა სხვისი სამეტყველო ქცევის გასაგებად და თავისი სამეტყველო პროგრამის

განხორციელებისთვის კომუნიკაციის სფეროს, მიზნებისა და სიტუაციის ადეკვატურად აღსაქმელად. ეს უნარები ფორმირდება ადამიანისა და სოციალური გარემოს ურთიერთქმედებებში, პიროვნების მიერ სოციალურ-კომუნიკაციური გამოცდილების შეძენის პროცესში“ (Bell, 1976).

თავი II. მეზღვაურთა პროფესიული კომუნიკაციის ტიპების კლასიფიკაცია და საზღვაო დისკურსის დახასიათება ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში

2.1 პროფესიული ურთიერთობა, მისი ნიშან-თვისებები და ძირითადი ფუნქციები

ადამიანი სოციალური არსებაა, ამიტომ მას მუდმივად სჭირდება სხვა ადამიანებთან ურთიერთობა. ლინგვისტიკის აზრით, ურთიერთობა, მათ შორის პროფესიულიც, მჭიდროდ არის დაკავშირებული მეტყველებასა და სამეტყველო ქცევებთან (ვან დეიკი ტ.ა., ფრუმკინა რ., დემიანკოვი ვ., ისერსი ო., ნორმანი ბ., ზარეცკაია ე., კარასიკი ვ. და სხვ.).

პროფესიული ურთიერთობა, განსხვავებით ყოველდღიური საყოფაცხოვრებო და ინტერპერსონალური ურთიერთობებისაგან, ხშირად ატარებს იძულებით ხასიათს და უფრო მკაცრად რეგლამენტირებულია ნორმატიული, ორგანიზაციული და კულტურული კუთხით. პროფესიული ურთიერთობა მონაწილეთა შეხედულებების, შეფასებების, მიზნების, ფსიქოლოგიური მდგომარეობის, საქციელის ცვლილებაა შემეცნებითი და შეფასებითი ინფორმაციის გაცვლის მეშვეობით, კონკრეტული ეფექტის მიღწევის ინტერესებიდან გამომდინარე. ე. ზარეცკაიას აზრით, პროფესიულ ურთიერთობებში ორგანიზაციის თანამშრომლებს შორის ჩნდება ორი ურთიერთდაკავშირებული ასპექტი: ურთიერთქმედება და ურთიერთდამოკიდებულება. ურთიერთქმედება განპირობებულია წარმოების ტექნოლოგიებით,

თანამდებობრივი ვალდებულებებით და ორიენტირებულია შეთანხმებულ ქმედებებზე პროდუქტის ან მომსახურების შექმნის მიზნით (Зарецкая, 1998).

მაშასადამე, პროფესიული ურთიერთობა ქმედითი ბუნებისაა, ის დეტერმინირებულია პროფესიული საქმიანობის სპეციფიკით, მისი სტრუქტურით, მიზნებით და ამოცანებით. პროფესიული ურთიერთობა გავლენას ახდენს საქმიანობის ხარისხზე, ის უფრო მეტ მოთხოვნას უყენებს ადამიანს. ო. ი. გოიხმანის და ტ. მ. ნადეინას აზრით, წარმოადგენს პროფესიული უნარების შექმნის, განხორციელების, განვითარებისა და გადაცემის საშუალებას. პროფესიული მეტყველების კულტურა გულისხმობს:

- მოცემული სპეციალობის ტერმინოლოგიის ფლობას;
- პროფესიულ თემაზე მოხსენების აგებისა და გაგების უნარს;
- პროფესიული დიალოგის ორგანიზების და მართვის უნარს;
- პროფესიული საქმიანობის საკითხებზე არასპეციალი-სტებთან ურთიერთობის უნარს (Гойхман, Надеина, 2008).

როგორც ნ. ლადარია აღნიშნავს, საუბრები სამსახურებრივი ურთიერთობისას ყოველდღიური საუბრებისგან უპირველეს ყოვლისა, მიზანმიმართულობით განსხვავდება. პროფესიული კულტურა გულისხმობს პროფესიული საქმიანობის სპეციალური უნარ-ჩვევების ფლობას, ქცევის კულტურას, ემოციების კულტურას, მეტყველების ზოგად კულტურას და პროფესიული ურთიერთობის კულტურას.

სპეციალური უნარები გამომუშავდება პროფესიული მომზადების პროცესში. ქცევის კულტურას აყალიბებს პიროვნება საზოგადოების ეთიკური ნორმების შესაბამისად. ემოციების კულტურა გულისხმობს საკუთარი ფსიქიკური მდგომარეობის კონტროლის უნარს, საკუთარი ემოციების მართვას, აღლევების

დაოკებას, სიმორცხვის გადალახვას, ემოციური კონტაქტის დამყარებას, მოსაუბრის ემოციური მდგომარეობის გაგებას.

პროფესიული მეტყველების თავისებურებებს ნოდარ ლადარია სოციოლექტს უწოდებს და მსჯელობს იმაზე, რომ საზოგადოებაში ფუნქციონირებს ბევრი სოციოლექტი. ავტორი, სამწუხაროდ, არ აანალიზებს ცალკეული პროფესიისთვის დამახასიათებელ სამეტყველო ნიშან-თვისებებს, მაგრამ სოციოლექტის აღწერის დროს მოჰყავს ახალგაზრდული ჟარგონის მაგალითი და უსვამს ხაზს იმ გარემოებას, რომ ზემოთ აღნიშნული სამეტყველო თავისებურებების ჩასმა კომუნიკაციაში „ზოგადი ენობრივი მოდელების თანახმად ხდება“ (ლადარია, 2008).

2.2 მეზღვაურთა კომუნიკაციის კომპლექსური

კლასიფიკაცია

საქართველო ისტორიულად საზღვაო ქვეყანაა, საყოველთაოდ ცნობილი მითი არგონავტების შესახებ მოგვითხრობს იმაზე, რომ ძველად აქ ზღვაოსნობა საკმაოდ მაღალ დონეზე იყო განვითარებული, ქართული ენის მატარებლები კულტურათმორის კომუნიკაციაში აქტიურად იყვნენ ჩართული, ამიტომ საზღვაო სოციოლექტი (ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით) ყალიბდებოდა ეტაპობრივად. მის ფორმირებაზე ყველაზე დიდი გავლენა ორ გარემოებას ჰქონდა:

- 1) ცვლილებებს, სამეცნიერო-ტექნიკურ პროგრესს;
- 2) საზოგადოებრივ-პოლიტიკურსა და ეკონომიკურ პროცესებს, რომლებმაც განაპირობა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის ლიდერობა საზღვაო ასპარეზზე (ჰოლანდია, ესპანეთი, ინგლისი).

ქართული საზღვაო ლექსიკონისა და თანამედროვე ფრაზარიუმის ჩამოყალიბებაზე ყველაზე მნიშვნელოვანი გავლენა

მოახდინა ინგლისურმა, საბჭოურ პერიოდში - რუსულმა ენამ. ბათუმი საზღვაო ქალაქია და, ამავდროულად, საზღვაო კადრების მომზადების დიდი გამოცდილება აქვს, ამიტომაც მეოცე საუკუნის ლინგვისტიკის გამოწვევების საპასუხოდ საზღვაო კომუნიკაციას საკმაოდ ინტენსიურად შეისწავლიან ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და ბათუმის უმაღლესი საზღვაო აკადემიის დოქტორანტები და პროფესორ-მასწავლებლები (ნ. ფუტყარაძე, მ. აბაშიძე, ს. როდინაძე, მ. აროშიძე სხვ.). საზღვაო თემატიკა ბათუმის საზღვაო აკადემიის ბევრი მკვლევრის კვლევის ობიექტი გახდა (ზ. ბეჟანოვი, ლ. ხარდინა, თ. მიქელაძე, ქ. ზარბაზოია და სხვ.).

მიუხედავად ამისა, საზღვაო კომუნიკაცია მოითხოვს დეტალურსა და სისტემურ კვლევას სხვადასხვა მიმართულებით და პირველ რიგში ეს ეხება მეტყველების დაგეგმარებას, სამეტყველო ტაქტიკისა და სტრატეგიების შესწავლას სხვადასხვა ენის მასალაზე. ვინაიდან ინგლისური მთელ მსოფლიოში საერთაშორისო საზღვაო ენაა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა პარადიგმამ განაპირობა ქართული ნაოსნობის განვითარება რუსული ენის ზეწოლის ქვეშ, ამიტომ განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს საზღვაო კომუნიკაციის დახასიათება ინგლისური, რუსული და ქართული ენების მასალაზე.

დასახულმა ამოცანამ მოითხოვა მეზღვაურთა კომუნიკაციის სპეციფიკის კომპლექსური დახასიათება. აღმოჩნდა, რომ ის წარმოადგენს კულტურათშორისი პროფესიული კომუნიკაციის ისეთ მრავალფეროვან სახეობას, რომ ჩვენ გამოვიყენეთ კლასიფიკაციის რამდენიმე საფუძველი (იხილეთ ზემოთ მოყვანილი პოჩეპკოვისა და კონცეკაიას კონცეფციები): I. საზღვაო კომუნიკაცია სემიოტიკური თვალსაზრისით; II. ფუნქციონირების მასშტაბის მიხედვით; III. კომუნიკანტების სტატუსით განპირობებული ურთიერთობის ტიპები; IV. კულტურათშორისი ან ინტერკულტურული კომუნიკაციის თავისებურებები.

გავანალიზოთ საზღვაო კომუნიკაციის თავისებურება ყველა ტიპის მიხედვით.

1) სემიოტიკური თვალსაზრისით საზღვაო კომუნიკაცია შერეული ხასიათისაა, გამოიყენება როგორც ვერბალური, ასევე არავერბალური საშუალებები (შემუშავდა „სიგნალთა საერთაშორისო კოდები“ (*The International Code of Signals; INTERCO*), რომელიც მიღებული იყო ყველა საზღვაო ქვეყნის მიერ. ის ძალაში შევიდა 1901 წელს, და მოგვიანებით (1931 წელს) განიცადა მოდიფიცირება. ბოლო რევიზია შედგა 1969 წელს, თითოეული დროშა კონკრეტულ ასოს აღნიშნავს, ამავდროულად წინადადებასაც, აგრეთვე მოყვანილია მორზეს ანბანის შესატყვისები.

საზღვაო საქმიანობაში, სამწუხაროდ, ხშირია უბედურება. განსაკუთრებული ყურადღება ენიჭება მეზღვაურების გადარჩენას, ამიტომ შემუშავდა მთელი რიგი სიგნალი, რომლების მეშვეობითაც ეკიპაჟს შეუძლია უბედურების შესახებ აცნობოს ფართო საზოგადოებას და სთხოვოს დახმარება. მიუხედავად თანამედროვე ტექნოლოგიებისა, საზღვაო კომუნიკაციაში დღემდე გამოიყენება მორზეს ანბანი: წერტილებისა და ტირეების კომბინაციებზე აგებული კოდი. საინტერესოა, რომ მეზღვაურთა სიცოცხლეს საფრთხე თუ ემუქრება, ისინი აგზავნიან სიგნალს SOS (სამი წერტილი, სამი ტირე, სამი წერტილი), ანუ როგორც ერთი გრძელი ხმოვანი, თუმცა გავრცელებულია აზრი, რომ სიგნალი SOS აბრევიატურით არის წარმოდგენილი: *«Save our souls»* (*спасите наши души*) или *«Save our ship»* (*спасите наш корабль*).

საზღვაო პროფესიული კომუნიკაციის სიმბოლური უნივერსუმი მარტო არავერბალური ნიშნებით არ არის წარმოდგენილი. როგორც ე. ნ. ზარეცკაია აღნიშნავს, პროფესიულ ურთიერთობაში ენობრივი ერთეულები სპეციფიკურ კონოტაციებს იძენენ, რაც მათს პროფესიულ კოდს აყალიბებს.

2) საზღვაო კომუნიკაცია ფუნქციონირების მასშტაბის მიხედვით განსხვავებულია ოფიციალური და არაოფიციალური ურთიერთობის დროს. ვინაიდან გემის ეკიპაჟი ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში იმყოფება ღია ზღვაში, საქმიან ურთიერთობას მოვალეობების შესრულების დროს ემატება ეკიპაჟის წევრთა არაოფიციალური ურთიერთობა თავისუფალ დროს. თუ ოფიციალურ სიტუაციებში მეზღვაურთა ურთიერთობა ძირითადად ლოკალურ კომუნიკაციას წარმოადგენს, რომელიც მეზღვაურთა პროფესიულ კოლექტივში მიმდინარეობს, არაოფიციალური ურთიერთობის დროს საკმაოდ ინტენსიურია შიდაჯგუფური და ინტერპერსონალური ურთიერთობის ხვედრით წილი. საქმე ისაა, რომ ერთი ეკიპაჟის ფარგლებში განსხვავებული მიკროჯგუფები გამოიყოფა. ისინი ჯგუფდება

ა) პროფესიული სპეციალიზაციის ან სტატუსის მიხედვით

(მექანიკოსები, გემწამყვანები, მატროსები);

ბ) ეთნიკური თვალსაზრისით ან ეთნიკურ-რეგიონული

(ინგლისელები, რუსები, ქართველები, ფილიპინელები და სხვ.);

გ) კონფესიური ნიშან-თვისებებით

(ქრისტიანები, მუსულმანები, ბუდისტები და სხვ.);

გ) ნაკლებია ასაკით განპირობებული მიკროჯგუფები

(ახალგაზრდა გამოუცდელი მეზღვაურები და ასაკოვანი გამოცდილი);

დ) თანდათანობით იზრდება გენდერული ფაქტორით განპირობებული ჯგუფები.

1972 წლიდან ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესმა მოხსნა სამხედრო ფლოტში არსებული შეზღუდვების უმრავლესობა, რომლებიც ვრცელდებოდა ქალებზე).

3) კომუნიკანტების სტატუსით განპირობებული ურთიერთობის თვალსაზრისითაც საზღვაო კომუნიკაცია არ არის ერთფეროვანი: ოფიციალურ-საქმიან ურთიერთობაში ჭარბობს იერარქიული კომუნიკაცია, რაც არ არის გასაკვირი, ვინაიდან გემის

ეკიპაჟი დაკომპლექტებულია სხვადასხვა სტატუსის მქონე წევრებით (კაპიტანი, კაპიტნის უფროსი თანაშემწე, უფროსი მექანიკოსი, ეკიპაჟის რიგითი წევრები და ასე შ). არ არის გასაკვირი, რომ ასეთნაირი დაყოფისას მეზღვაურების საქმიანი კომუნიკაცია იერარქიულ ხასიათს ატარებს:

ა) ადრესანტი (ზემდგომი) ადრესატი (ქვემდგომი);

ამ შემთხვევაში პრიორიტეტული კავშირი პირდაპირია; კომუნიკაციურ ქმედებაში ჭარბობს ბრძანება; რაც შეეხება კომუნიკაციის ტიპს, პოჩეპცოვის კონცეფციაში მოყვანილია მხოლოდ მონოლოგი, მაგრამ საზღვაო კომუნიკაციაში ჭარბობს დიალოგი, რაც იმით არის გამოწვეული, რომ ქვემდგომმა უნდა დაუდასტუროს ზემდგომს ბრძანების მიღება.

ბ) ადრესანტი (ქვემდგომი) – ადრესატი (ზემდგომი).

ეს უკანასკნელიც იერარქიული კომუნიკაციაა, მაგრამ ვინაიდან ქვემდგომი არის სამეცხველო აქტის ინიციატორი, ამიტომ ჭარბობს კითხვა, თხოვნა და ილოკუციური აქტების სხვა ნაირსახეობა და არა ბრძანება. ამავდროულად ეს გარემოება იწვევს დიალოგის გამოყენებას. იერარქიულის გარდა, საზღვაო კომუნიკაციაში დემოკრატიული ურთიერთობაც გამოიყენება, როდესაც ორივე კომუნიკანტი თანასწორუფლებიანი წევრია, მაგალითად: ადრესანტი (მატროსი)– ადრესატი (მატროსი), ადრესანტი (მოტორისტი) – ადრესატი (მოტორისტი) და ასე შემდეგ. ამ შემთხვევაში უკუკავშირს აქვს დიდი მნიშვნელობა და ჭარბობს დიალოგი.

4) კულტურათმორისი კომუნიკაციის თავისებურებები სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელთა უშუალო ურთიერთობაში ვლინდება. საყოველთაოდ ცნობილია, რამდენად მრავალფეროვანი შეიძლება იყოს ეკიპაჟის წევრთა კულტურული წარმოშობა. ისინი განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან კულტურული ფასეულობებით, ეროვნული ტრადიციებით, ჩაცმულობით, ქცევით, კვების რაციონით, საცხოვრებელი გარემოთი,

შეხედულებებით და სხვ. ამ სფეროშიც კი საზღვაო კომუნიკაცია ძალიან თავისებურ მოვლენას წარმოადგენს. ინტერნაციონალური ეკიპაჟების გამო უკვე საკმაოდ დიდი ხანია, რაც საერთაშორისო საზღვაო კონვენციის მიხედვით მეზღვაურებს აქვთ საერთო ენა – ინგლისური. იმის გარდა, რომ ინგლისური ენა აუცილებლად შედის ნებისმიერი სპეციალიზაციის საზღვაო კადრების მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამებში, მეზღვაურებს მათი პროფესიული საქმიანობის პერიოდში რამდენიმეჯერ უწევთ მისი გადაბარება.

ზემოთ აღნიშნული ვითარება არ უარყოფს საზღვაო კომუნიკაციის ინტერკულტურულ ხასიათს. ოფიციალური საქმიანი ურთიერთობა შეიძლება იყოს მონოლინგვური, მაგრამ ის ეყრდნობა კომუნიკანტების განსხვავებულ კულტურულ კოგნიტურ ბაზას, ამიტომ ატარებს ინტერკულტურული კომუნიკაციის ყველა დამახასიათებელ ნიშან-თვისებას. თანაც უნდა გვახსოვდეს, რომ სხვადასხვა ქვეყანაში მიღებული ინგლისური ენის სერტიფიკატი მეზღვაურის ენობრივი ცოდნის დონის დასტურია, მაგრამ სამეტყველო პრაქტიკა მაინც მოიცავს ბევრ „წყალქვეშა“ პრობლემას, მათ შორისაა:

- 1) ფონეტიკური ნიუანსებით გამოწვეული უზუსტობები და გაუგებრობები;
- 2) სამეტყველო პრაქტიკის ნაკლებობა;
- 3) ინგლისური ენის ძალიან განსხვავებული „ვარიანტები“;
- 4) კულტურული ფონური ინფორმაციის არცოდნა და სხვ.

ბოლო პუნქტს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, როდესაც გემის ეკიპაჟს უცხო ქვეყნის პორტში შესვლისას უწევს ამ პორტის სამსახურის წარმომადგენლებთან (პორტის უფროსთან, საბაჟოს მუშაკებთან, ლოცმანთან) ურთიერთობა. საზღვაო ლიტერატურაში აღწერილია ბევრი შემთხვევა, როდესაც პროფესიული კომუნიკაციის წარუმატებლობა გამოწვეულია ლინგვოეთნიკური ბარიერით.

საზღვაო კომუნიკაციის თავისებურებების მსჯელობის შედეგად ჩვენ მივიღეთ შემდეგი სურათი: საზღვაო კომუნიკაცია მიმდინარეობს ორ რეჟიმში: ოფიციალური და არაოფიციალური ურთიერთობა. აქედან პირველი ძირითადად (იშვიათი გამონაკლისის გარდა) მიმდინარეობს მეზღვაურთა საერთაშორისო ენაზე, ინგლისურზე, ხოლო მეორე მრავალენობრივია, ვინაიდან ინტერნაციონალურ ეკიპაჟებში ბევრი ლინგვოკულტუროლოგიური ჯგუფი არსებობს. სემიოტიკური თვალსაზრისით საზღვაო კომუნიკაცია მოიცავს ვერბალურსა და არავერბალურ ხერხებს, აქედან ჭარბობს უშუალო ვერბალური კომუნიკაცია, მაგრამ გარკვეულ ტიპურ სიტუაციებში გამოიყენება არავერბალური, უფრო ხშირად კი – ვერბალურისა და არავერბალურის ნაერთი. ფუნქციონირების მასშტაბის მიხედვით ოფიციალური საზღვაო კომუნიკაცია ლოკალურ ხასიათს ატარებს, ვინაიდან ხორციელდება პროფესიულ ჯგუფში, მაგრამ არაოფიციალური ურთიერთობის დროს საკმაოდ ინტენსიურია შიდაჯგუფური და ინტერპერსონალური ურთიერთობის ხვედრითი წილი. კომუნიკანტების სტატუსიდან გამომდინარე მეზღვაურთა კომუნიკაცია იერარქიულია, მაგრამ დემოკრატიულიც შეიძლება იყოს. საზღვაო კომუნიკაციის ინტერკულტურული თავისებურებანი უეჭველია, მაგრამ ამ საკითხშიც საკმაოდ სპეციფიკურია.

2.3 საზღვაო დისკურსის დახასიათება ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში

კომუნიკაციური სტრატეგიისა და ტაქტიკის ცნებების აქტიური შესწავლა მეოცე საუკუნის ოთხმოციან წლებში დაიწყო (იხილეთ შრომები: ვან დეიკი, 1983, კოიტი, 1985; დემიანაკოვი, 1982; ვერემაგინი, 1990 და სხვ.). ეს იყო განპირობებული ენობრივი ფაქტების ანალიზისადმი კომუნიკაციურ-პრაგმატიკული

მიდგომის გაძლიერებით. ო. ისერსს ყველაზე კარგად აქვს დასაბუთებული კომუნიკაციური ტაქტიკის ცნება, ჩვენს ნაშრომში ის გააზრებულია, როგორც მინიმალური სამეტყველო ქმედება, რომელსაც მივყავართ მოსაუბრის მიზანთან არჩეული სამეტყველო სტრატეგიის ჩარჩოებში. მეცნიერთა აზრით (ა. ვეფხიკაია, ე. მ. ვერემაგინი, ვ.გ. კოსტომაროვი, და სხვ.), კომუნიკაციური სტრატეგიები და ტაქტიკა არ არის უნივერსალური მსოფლიო კულტურისათვის, არამედ განსაზღვრულ სიტუაციაში წარმოადგენს ეროვნულსა და კულტურულად განპირობებულ სამეტყველო მოდელის ქცევას. ეს ნიშნავს, რომ ყველა კულტურაში არსებობს საკუთარი სამეტყველო ტაქტიკის ნაკრები და არსებული ენობრივი ხერხები, რომლებიც ეფექტურ ზეგავლენას ახდენენ ადრესატზე.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ დღესდღეობით მეზღვაურთა პროფესიული მეტყველების ტაქტიკისა და სტრატეგიების შესწავლა საწყის დონეზეა. ნაწილობრივ ეს აიხსნება იმით, რომ საერთაშორისო საზოგადოებამ მხოლოდ მეოცე საუკუნის ბოლოს გაიაზრა ეფექტური კომუნიკაციის მნიშვნელობა წარმატებული საზღვაო საქმიანობისთვის, მაგრამ ამ სფეროში ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი.

როგორც ვხედავთ, საზღვაო კომუნიკაციის წარუმატებლობის მიზეზების ფოკუსში არის სპეციალური ლექსიკისა და საზღვაო ფრაზარიუმის ცოდნა. ჩვენ კი გვინტერესებს საზღვაო დისკურსის დახასიათება, რათა შევისწავლოთ მათი დაგეგმარების ტაქტიკა და სტრატეგიები და ტრანსფორმაცია კულტურათშორისი კომუნიკაციისა და თარგმნის პროცესში.

ვ. ი. კარასიკის მიერ ჩატარებული ინსტიტუციონალური დისკურსის კვლევაზე დაყრდნობით ჩვენ გამოვყავით მეზღვაურთა პროფესიული კომუნიკაციის ძირითადი მიმართულებები. საზღვაო დისკურსი ხასიათდება: შაბლონური მეტყველებით და კლიშეების მაღალი ხვედრითი წილით;

- 1) ლაკონურობით და ტერმინოლოგიის სიუხვით;
- 2) კომუნიკანტების საქმიანი ურთიერთობის რეგლამენტირებით და აქედან გამომდინარე – დაკავებული სტატუსის შესაბამისად როლური ხასიათით;
- 3) ილოკუციური მიზნების გარკვეული სისტემით, რომელიც მიმართულია საზღვაო საქმიანობისთვის დამახასიათებელი ტიპური/არატიპური პრობლემების გადაწყვეტასა და ადრესატზე სამეტყველო ზეწოლის განხორციელებაზე.

აღნიშნული ნიუანსები მიიღწევა სხვადასხვა სამუალებითა და ხერხით. მათ გარეშე შეუძლებელი იქნება პროფესიულ საზღვაო ურთიერთობაში გაგება და კომუნიკაციის მიზნების განხორციელება. იგულისხმება, რომ ამ სამეტყველო აქტების მონაწილეებს აქვთ მსგავსი პროფესიული განათლება, სპეციალური ენობრივი სერტიფიკატი (ინგლისური ენის) და პრაქტიკას გადიან ტიპურ სიტუაციებში. რაც შეეხება კომუნიკაციის ზეპირსა თუ წერით ფორმას – საზღვაო საქმიანობაში აქტიურია ორივე, მაგრამ სხვადასხვა სიტუაციაში ჭარბობს ხან ერთი, ხან – მეორე მაგალითად, გემის ეკიპაჟის წევრების საქმიანი ურთიერთობა მეტწილად ზეპირი ფორმით მიმდინარეობს, მაგრამ გემის კაპიტნის ურთიერთობა პორტის ხელმძღვანელობასთან მოითხოვს უამრავი სტანდარტული საბუთის შევსებას. ნაოსნობის განვითარებამ და სამეცნიერო-ტექნიკურმა რევოლუციამ განაპირობა საქმიანი მოლაპარაკებების კიდევ ერთი საინტერესო ფორმა: ამჟამად აქტიურად გამოიყენება ოფიციალური მიმოწერა ელექტრონული ფოსტით. ეს თავისთავად აყენებს ელექტრონული საქმიანი მიმოწერის სტრუქტურისა და ლინგვისტური მახასიათებლების შესწავლის აუცილებლობას.

საქმიანი დისკურსის ფასეულობებს შეადგენს პარტნიორული დამოკიდებულებების შექმნა სხვადასხვა ქვეყნისა და კომპანიის წარმომადგენლებთან, საქმიანობა მიმართულია მოგების მისაღწევად და დამოკიდებულია ამ სფეროში მართვის

პოტენციალზე. საზღვაო დისკურსის ლინგვისტური ნიუანსები საკმაოდ მრავალფეროვანია. ჩვენ ვიზიარებთ მკვლევარ მ. აროშიძის აზრს, რომ საზღვაო კომუნიკაციას ახასიათებს ენობრივი ერთეულების გამოყენების ეკონომიის მაღალი დონე. სამეტყველო ფრაზებს შეკუმშვის სხვადასხვა დონე ახასიათებს, არ გამოიყენება ფართო, გავრცობილი წინადადებები, ტერმინოლოგიის მაღალი ხვედრითი წილი ემსახურება ფრაზის ლაკონიურობასა და ინფორმაციის სიზუსტეს. საზღვაო კომუნიკაციაში დაუშვებელია ორჭოფობა, დაახლოებითი ინფორმაცია.

საზღვაო სფეროს ახასიათებს სპეციფიკური ტერმინოლოგიური სისტემა, რომელშიც შედის როგორც კოდიფიცირებული, ასევე არაკოდიფიცირებული ლექსიკა და საზღვაო სლენგი. მისი გამოყენება მაქსიმალურად კუმშავს ბრძანებასა და პასუხს. შაბლონური ფორმა ხელს უწყობს გაგებას და კომუნიკაციის სისწრაფეს. როგორც ზ. ბეჟანოვი და მისი თანაავტორები აღნიშნავენ, ქართული საზღვაო ტერმინოლოგია კომპლექსურ შესწავლას მოითხოვს (<http://atsu.edu.ge/Ejournal/HENTI2015/eJournal/Papers/-Bezhanovi> Zurab. pdf).

ინგლისური	რუსული	ქართული
Mooring rope	Швартов	მისაბმელი ბაგირი
Mooring	Швартовка	გემის მიბმა
Forestay	Форштаг	ფორმტაგი
Fly down wind	Фордевинд	ფორდევინდი
Helm	Руль	საჭე
Point	Румб (компаса)	რუმბი
Drifting	Дрейф	დრეიფი

მოცემული ტერმინების ქართული შესატყვისებია:

Forestay - ფოლადის ბაგირი, (ტროსი), რომელიც ამაგრებს წინა ანძას ანძის წვეროდან გემბანზე გემის ცხვირის მხრიდან.

Fly down wind – გემის კურსი ქარის მიმართულებით.

Helm - გემის საჭე.

Point - კომპასის ერთ-ერთი დანაყოფი.

Drifting - გემის უმართავი მოძრაობა (ძლიერი ქარის, ავარიის ან დაზიანების შემთხვევაში).

მითითებულ პარამეტრებს (გაგების სიზუსტესა და სისწრაფეს) განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საზღვაო კომუნიკაციაში, ვინაიდან ხშირია ექსტრემალური სიტუაციები და ეკიპაჟის ყველა წევრის სწრაფსა და ერთობლივ ქმედებებზე დამოკიდებულია მეზღვაურების ბედი. შეიძლება ითქვას, რომ საზღვაო კომუნიკაციის გაუგებრობას ავტომატურად მოჰყვება ავარიული სიტუაციები (იხ. ზემოთ მოყვანილი მაგალითები), ამიტომ საზღვაო ტერმინოლოგიისა და ფრაზარიუმის ფლობა უნდა ავიდეს ავტომატიზმამდე.

კომპრესიის მაგალითები:

საწყისი ფრაზა	კომპერირებული ფრაზა
<i>Продолжайте следовать тем же курсом!</i> <i>გააგრძელეთ იმავე კურსით წასვლა.</i>	<i>Курс тот же.</i> <i>კურსი იგივეა.</i>
<i>Отдать носовой швартов!</i> <i>გაეცით მისამბელო ბაგირი</i>	<i>Отдать носовой!</i>

კომპრესიის მიღწევის ხერხები განსხვავებულია: პირველ შემთხვევაში ფრაზის კონსტრუქცია შეკუმშულია, გამოტოვებულია შემასმენელი, ქვემდებარე იგულისხმება კომუნიკანტების როლური მონაცემებიდან. მეორე შემთხვევაში კი შეიკუმშა სიტყვათშეხამება (*носовой швартов*) და ელიპსისის შედეგად დაგვრჩა სუბსტანტივირებული ფორმა (*носовой*), რომელშიც გამოტოვებულია არსებითი სახელი და დარჩენილი ზედსართავი ასრულებს არსებითი სახელის ფუნქციას.

მიუხედავად იმისა, რომ კომპრესია და ლაკონიურობა საზღვაო კომუნიკაციის სფეროს ერთობლივი მოთხოვნაა, სხვადასხვა ენის სტრუქტურული და გრამატიკული შესაძლებლობებიდან გამომდინარე საბოლოო შედეგი განსხვავებულია. ასე, მაგალითად, რუსული და ინგლისური ფრაზების შედარება მეტყველებს რუსული ვარიანტების მეტ შესაძლებლობებზე:

<i>Стоп травить ...!</i>	<i>A fast (stop) slacking ...!</i>
<i>Задерживать ...!</i>	<i>Check, keep the ...!</i>
<i>Выбрать слабину ...!</i>	<i>Haul in the slack ...!</i>
<i>Стоп выбирать ...!</i>	<i>A fast hauling hold on !</i>
<i>Приготовить кранцы!</i>	<i>Have/get the fenders ready!</i>

ჩვენი აზრით, მოცემული საზღვაო ბრძანებების რუსული ეკვივალენტები ინგლისურ შესატყვისებზე უფრო ლაკონიურია, რაც აიხსნება ინგლისური ენის ანალიტიკური წყობით რომელიც გულისხმობს დამხმარე ფორმებისა და არტიკლების ფართო გამოყენებას, რუსულ ენაში კი სინთეტიკური ფორმები ჭარბობს ანალიტიკურთან შედარებით, რაც ხელს უწყობს მაქსიმალურ შეკუმშვას. ქართული ბრძანებები უფრო ახლოსაა შესაბამის რუსულ კონსტრუქციებთან. ხშირად გამოყენებად დისკურსულ ფორმებს კანცელარიზმები და სხვა შესატყვისები ეკუთვნის:

Charter party – договор морской перевозки – საზღვაო გადაზიდვის ხელშეკრულება;

to enter into a contract - заключить контракт - კონტრაქტის დადება;

at short notice - в короткий срок - მოკლე ვადაში;

cesser clause - оговорка о прекращении ответственности фрахтователя და ა.შ.

რაც შეეხება საზღვაო ფრაზარიუმის განსხვავებებს ინგლისურ, რუსულ და ქართულ ენებში განხილული საზღვაო ბრძანებების

რუსული ეკვივალენტები ინგლისურ შესატყვისებზე უფრო ლაკონიურია, რაც აიხსნება ინგლისური ენის ანალიტიკური ხასიათით, რომელიც გულისხმობს დამხმარე ფორმებისა და არტიკლების ფართო გამოყენებას, რუსულ ენაში კი ჭარბობს სინთეტიკური წყობა, რაც ხელს უწყობს მაქსიმალურ შეკუმშვას (მიუხედავად ამისა, ხანდახან ზოგიერთი რუსული გრამატიკული ფორმა ართულებს სტანდარტულ ფრაზებს). ქართული ბრძანებები უფრო ახლოსაა შესაბამის რუსულ კონსტრუქციებთან.

თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში უფრო მოსახერხებელი გახდა ერთიანი კლიშირებული საზღვაო ფრაზარიუმის შემუშავება, რაც უეჭველად აიოლებს ინტერკულტურულ საზღვაო ურთიერთობებს, მაგრამ მის გამოკვეთილ მახასიათებელს წარმოადგენს სამეტყველო ზეწოლა, რომელიც ემსახურება კომუნიკაციის სტრატეგიული მიზნების მიღწევას გარკვეული ტაქტიკისა და ხერხების გამოყენებით, რაზეც საუბარი შემდეგ თავში გვექნება.

თავი III. საზღვაო სამეტყველო სტრატეგიებისა და ტაქტიკების კლასიფიკაცია და მათი მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები ინტერკულტურულ კომუნიკაციაში

3.1. საზღვაო კომუნიკაციის სტრატეგიული მიზნების ერთობლიობა

მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში მეტყველების ინტენსიურმა შესწავლამ გამოავლინა ბევრი „თეთრი ლაქა“ პროფესიული კომუნიკაციის დაგეგმარებაში. შედარებით შესწავლილია სარეკლამო მოღვაწეობა, საქმიანი ურთიერთობის ძირითადი პრინციპები, მაგრამ ინსტიტუციური დისკურსის ისეთი მიმართულება, როგორც არის საზღვაო პროფესიული კომუნიკაცია, მეცნიერების ყურადღების მიღმა დარჩა. ჩვენ

გვანტერესებს საზღვაო ფრაზარიუმის შემადგენლობა, და, რაც მთავარია, დაგეგმარება, ანუ, როგორ არის აგებული პროფესიულ საქმიანობაში ხშირად გამოყენებადი ტიპური ფრაზები.

ამის აუცილებლობა უკვე გააზრებული აქვს იმ ხალხს, ვისაც საზღვაო კადრების მომზადება ეხება. კულტურათმორისო ურთიერთობები უფრო გაღრმავდა მას შემდეგ, რაც თანამედროვე მსოფლიოში გლობალიზაციის პროცესები დაჩქარდა და აქტიურ ფაზაში შევიდა. კომუნიკაციების სფეროში, კერძოდ, საზღვაო კომუნიკაციაში, გლობალიზაციის პროცესს ხელი შეუწყო კომპიუტერული და ელექტრონული ტექნოლოგიების, სატელეფონო კავშირების, ელექტრონული მიმოწერის, ელექტრონული რუკების განვითარებამ. გლობალიზაციის უმთავრესი მამოძრავებელი ძალა და ბიძგის მიმცემი ინტერნეტი. ქართველი მომხმარებელი ამ მხრივ არ ჩამორჩება გლობალიზაციის პროცესს და ის ინტერნეტის მეშვეობით ამყარებს კონტაქტს მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხესთან. ელექტრონული მიმოწერის საშუალებით სხვადასხვა უცხოური საზღვაო კომპანია ერთმანეთს უკავშირდება, ქართველი მეზღვაურების მონაცემთა ბაზა სათანადოდ შეირჩევა და გადაეგზავნება კონკრეტულ თანამდებობებს უცხო კომპანიებში და ასევე პირდაპირი ჩართვით მეზღვაურებს ინგლისურ ენაზე უტარდებათ გასაუბრება, რის შემდეგაც ოფიციალურად ფორმდება ხელშეკრულება. შეიძლება გამოიყოს გლობალიზაციის ორი მთავარი ნიშანი: საზღვრების მოშლა და საერთო ღირებულებათა სისტემის ჩამოყალიბებისკენ სწრაფვა.

ამ პროცესებმა კიდევ უფრო ნათელი გახადა სამეტყველო დაგეგმარების შესწავლის აუცილებლობა წარმატებული საზღვაო კომუნიკაციისთვის, რომელსაც, რა ენაზეც უნდა ხორციელდებოდეს, აქვს მსგავსი ნიშან-თვისებები. ისინი გამონათქვამის ერთიანი ილოკუციური ძალით არიან განპირობებული. სიუზან ერვინ-ტრიპის (Ervin-Tripp 1976) (იხ. Иссерс – 193) ექსპერიმენტის შედეგად აღმოჩნდა, რომ საქმიან ურთიერთობაში ორიენტაცია

კეთდება გამონათქვამის მიზანსა და არა ფორმაზე, ამიტომ ჭარბობს პირდაპირი სამეტყველო აქტები და არა ირიბი.

ა. არმენადის ნაშრომში ხაზი გასმულია იმაზე, რომ არაოფიციალურ სალაპარაკო სიტუაციებში, მხატვრულ ლიტერატურაში ხშირად გვხვდება ირიბი საკომუნიკაციო აქტები, როდესაც წინადადების ფორმა კითხვითია, მაგრამ თხოვნის, ან კითხვითი ფორმით გადმოცემულია მტკიცების ინტენცია (მაგალითად: შეგიძლია, წიგნი მომაწოდო? ვის არ უყვარს ლამაზი ქალები?). ავტორი განიხილავს სამეტყველო აქტს, როგორც ნორმალურ სოციოსამეტყველო ქცევას, ფუნქციონირებადს პრაგმატიკული სიტუაციის ფარგლებში. ილოკუციური აქტის წარმატებული განხორციელების არსებით ელემენტად იგი თვლის ათვისების უზრუნველყოფას, ე. ი. ილოკუციური მიზნის გაგებას. სამეტყველო კომუნიკაციის თეორია განხილულია, როგორც ერთიანი სიბრ-ტყე სამეტყველო ჟანრების ტიპოლოგიის შესაქმნელად (არმენაძე, 2003).

რეალური ურთიერთობის სიტუაცია ხასიათდება იმით, რომ კომუნიკაციური მიზანი მიიღწევა რამდენიმე კომუნიკაციური ნაბიჯის რეალიზაციით, რომლებიც ტაქტიკის მნიშვნელობას შეეფარდება. კომუნიკაციური სტრატეგიისა და ტაქტიკის ფართო გამოყენების მიუხედავად, მათი შედეგები პროფესიული კომუნიკაციის შესწავლაში არ შეიძლება ჩაითვალოს დამაკმაყოფილებლად. საზღვაო დისკურსის საერთო ილოკუციურმა მიზნებმა განაპირობა შემდეგი მსგავსი სტრატეგიები: მას აქვს გარკვეულწილად მსგავსი ნიშან-თვისებები, რომლებიც, პირველ რიგში, გამონათქვამის ერთიანი ილოკუციური ძალით არის განპირობებული, მაგალითად, ოფიციალური ხასიათის საზღვაო იერარქიულ კომუნიკაციაში მხოლოდ პირდაპირი სამეტყველო აქტები გამოიყენება:

- *How many anchors are there in the ship?*
- *Сколько якорей на корабле?*
- *How many lifeboats and liferafts are there in the ship?*

- *Сколько на корабле спасательных шлюпок и спасательных плотов?*
- *Which side do you want a pilot ladder?*
- *С какого борта подать лоцманский трап?*
- *What is the position of the pilot vessel?*
- *Где находится лоцманское судно?*

ირიბი კითხვების ფუნქციონირება კი შესაძლებელია მხოლოდ არაოფიციალურ დემოკრატიულ კომუნიკაციაში (ეკიპაჟის წევრების ინტერპერსონალურ საუბარში).

საზღვაო კომუნიკაციის ტიპიურ სტრატეგიებს, ჩვენი აზრით, მიეკუთვნება შემდეგი სტრატეგიები:

- იმპერატიული ურთიერთობის სტრატეგია – ურთიერთობის ავტორიტარული ფორმა (ადრესანტი – უფროსი – ადრესატი – ქვემდგომი);
- კოოპერაციული ურთიერთობის სტრატეგია (არაკონფრონტაციული) უპირისპირდება არაკოოპერაციულ (ან კონფრონტაციულ) სტრატეგიას;
- ინფორმაციული დიალოგების სტრატეგია (იშვიათია ინტერპრეტაციული დიალოგები, რომლებიც ახასიათებს სამეცნიერო დისკურსს). ასევე აღსანიშნავია, რომ ს/კ სტრატეგია ბრძანების შემთხვევაშიც კი მოითხოვს პასუხს, რათა ადრესანტი დარწმუნდეს, რომ მისი ბრძანება სწორადაა აღქმული;
- ურთიერთგაგების სტრატეგია (ან კომპრომისის სტრატეგია);
- მანიპულირების სტრატეგია კომუნიკაციის პარტნიორზე ზეწოლა საკუთარი მიზნების მიღწევის მიზნით.
- და სხვა.

ამ სტრატეგიების განხორციელებისთვის საზღვაო კომუნიკაციაში გამოიყენება სხვადასხვა ტაქტიკა, რომლებიც განხილულია შემდეგ პარაგრაფში.

3.2. სამეტყველო ტაქტიკების ხერხები ინგლისურ, რუსულ და ქართულ ენებში

ყველა ენას აქვს „კომუნიკაციური მანევრების“ განსხვავებული შესაძლებლობები. მიუხედავად იმისა, რომ ერთ სიტუაციას განვიხილავთ, მისი ვერბალიზაცია მეტყველებაში განსხვავებულია სხვადასხვა ენაში. თუ ინგლისური, რუსული და ქართული სამეტყველო სტრატეგიები საზღვაო კომუნიკაციაში ერთნაირია, მათ მისაღწევად გამოიყენება უფრო მრავალფეროვანი ტაქტიკა. თანაც ისინი განსხვავდებიან გამოყენების სიხშირით.

სამივე ლინგვოკულტურისთვის საზღვაო კომუნიკაციის სპეციფიკიდან გამომდინარე ყველაზე გამოყენებად ტაქტიკად აღიარებულია ბრძანება, შემდეგ მოდის პირდაპირი კითხვები, ინფორმაციის დაზუსტება და რჩევა.

საზღვაო კომუნიკაციაში ჩვენ გვხვდება როგორც ოფიციალური, ასევე არაოფიციალური ურთიერთობის ტიპური სიტუაციები. ეკიპაჟი მულტიკულტურულ საზოგადოებას წარმოადგენს, სადაც პროფესიულ ურთიერთობებში ჭარბობს იერარქიული კომუნიკაცია, პირადულში კი – დემოკრატიული. ჩვენ პირველ რიგში პროფესიული ურთიერთობა გვანტერესებს, ამიტომ გამოყენებადი ტაქტიკა დავალაგეთ გამოყენების სიხშირის მიხედვით. ემპირიული მასალა საზღვაო აკადემიაში გამოყენებული სასწავლო და პროფესიული ხასიათის ლიტერატურა, აგრეთვე ხშირად მივმართავდით ინტერნეტრესურსებს, სადაც სპეციალურ საიტებზე წარმოდგენილია IMO STANDARD MARINE COMMUNICATION PHRASES (IMO - საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაცია, რომელმაც 1997 წელს გამოაქვეყნა საყოველთაოდ გამოსაყენებელი საზღვაო ფრაზარიუმი - <http://sailife.ru/wp-content/uploads/2015/04/Frazi.pdf>).

მოცემული მასალა რამდენიმე ბლოკად არის დაყოფილი:

- 1) გემის მართვის დროს გამოყენებადი ფრაზარიუმი;
- 2) გემის აღწერა და დახასიათება;

- 3) ნავიგაციური პრაქტიკა;
- 4) ავარიული სიტუაციები;
- 5) ტვირთის გადაზიდვა;
- 6) კვება და სამედიცინო მომსახურება.

ყველაზე ფართოდ წარმოდგენილია გემის მართვა და ტვირთის გადაზიდვა. თითოეული ნაწილი შედგება ქვენაწილებისგან, ასე, მაგალითად:

- ლოცმანის მოლაპარაკება სადგურთან;
- მოლაპარაკება სხვა გემის ეკიპაჟთან;
- სტანდარტული შეტყობინება რადიოტელეფონით;
- გაფრთხილება სახიფათო სიტუაციების შემთხვევაში და სხვ.

პირველ რიგში გამოვყავით იმპერატივი, რომელიც ურთიერთობის ავტორიტარულ ფორმას წარმოადგენს (ადრესანტი – უფროსი – ადრესატი – ქვემდგომი) და ამ სტრატეგიით განპირობებული ბრძანებების ტაქტიკა.

► **ბრძანების ტაქტიკა:**

დაადეთ საჭერი! / Наложить стопор! / Secure the break!

მოუმატეთ სიჩქარეს! / Больше ход! / Faster!

Право на борт!	Hard — a — starboard! All starboard!
Лево на борт!	Hard — a — port! All port!
Легче, отводи!	Ease the helm!
Легче право!	Ease to starboard!
Доложить, если судно не слушается руля!	Report if she does not answer the wheel!
От руля отойти!	Finished with wheel, no more steering!

► პირდაპირი კითხვის ტექტიკა:

როგორია ცირკულაციის დიამეტრი? / *Каков диаметр циркуляции?* /
What is the diameter of the turning circle?

На румбе? What is your heading?

Каково название вашего судна? What is your name?

Каковы ваши позывные? What is your call sign?

Как вы меня слышите? How do you read me?

У какого причала мы будем швартоваться? At what berth shall we get moored?

► ინფორმაციის დაზუსტების ტექტიკა:

Какова ваша текущая максимальная осадка? / *What is your present maximum draft?*

Какую схему швартовки вы предлагаете? What scheme of mooring do you propose (offer)?

Достаточно ли там глубина? Is there sufficient depth there?

Какая глубина на баре (здесь, у причала)? What is the depth on the bar (here, alongside the berth)?

► რჩევის ტექტიკა:

გირჩევთ, მანქანა გააჩეროთ / *Советую вам застопорить машину.* / *Advise you to stop engine.*

Предлагаю разойтись левыми бортами. Подтвердите. I advise port to port (red to red). Please confirm.

Предлагаю разойтись I advise starboard to starboard

правыми бортами. Подтвердите	(green to green). Please confirm.
Советую вам пройти по корме моего судна.	Advise you pass astern of me.
Советую вам застопорить машину.	Advise you to stop engine.
<p>► თხოვნის ტაქტიკა: თხოვთ, დამართოთ ნება, დავიწყო მოძრაობა / <i>Прошу разрешение начать движение. / Please permit me to proceed.</i></p>	
Прошу изменить курс вправо.	Please alter course to starboard.
<p>► გაფრთხილების ტაქტიკა: <i>მე ვაპირებ თქვენს გასწრებას მარცხენა ბორტიდან / Я намерен обогнать вас по левому борту. / I intend to overtake you on your port side.</i></p>	
Я намерен работать задним ходом.	I intend to operate propulsion astern.
Я намерен обогнать вас по левому борту.	I intend to overtake you on your port side.
Emergency exit	Запасной выход / Аварийный выход
Ваш курс ведет к опасности!	You are steering a dangerous course!
Вы следуете прямо на мель!	You are running aground!
Оставаться на этом месте опасно!	It is dangerous to remain in the present position!
Вы находитесь в опасном месте!	You are in dangerous position!
Ваши навигационные огни не видны!	Your navigation lights are not visible!

► შემოთავაზების ტაქტიკა:

*მოდით, დავშორდეთ ერთმანეთს მარცხენა ბორტიდან /
Давайте разойдемся левыми
(правыми) бортами. / Let us pass each other port to port
(starboard to starboard).*

Советую вам изменить курс
влево

Advise you alter course to port

Мы можем обогнать это
судно с нашего правого
(левого) борта

We can overtake that ship on
our starboard (port) side

► ვარაუდის ტაქტიკა:

*მე ვფიქრობ, აქ დახურული (ღია) მოტეხილობაა / Я
думаю, что закрытый (открытый)
перелом. / I think it is a closed (an open) fracture.*

Трюмные вентиляторы
будут приведены в рабочее
состояние через ... минут.

The hold ventilators will be
operational in ... minutes.

Электродвигатель лебедки
№ ... будет в рабочем
состоянии через ... минут.

The winch motor of No. ...
derrick will be operational in
... minutes.

ყველა ზემოთ მოყვანილი ტაქტიკა გამოხატულია მსგავსი კონსტრუქციებით ქართულ, რუსულსა და ინგლისურ ენებში, მაგრამ ენობრივი სისტემების განსხვავებული შესაძლებლობების გამო აღნიშნული ტაქტიკის გამოხატვის ენობრივი საშუალებები განსხვავებულია სამივე ენაში.

3.3 საკომუნიკაციო სტრატეგიებით და სამეტყველო ტაქტიკებით განპირობებული მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები

პროფესიული ტექსტების და სამეტყველო ფრაზების თარგმანის შესწავლა დღესდღეობით რთულ პრობლემას წარმოადგენს, მით უმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ათეული წლების განმავლობაში საქართველოში მეზღვაურების მომზადება რუსულ ენაზე მიმდინარეობდა. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც სწავლების ენა ქართული იყო, სახელმძღვანელოები, ენციკლოპედიები და ლექსიკონები ძირითადად რუსულ ენაზე იყო. თვით ქართულ საზღვაო ტერმინოლოგიაშიც კი ჭარბობდა რუსული კალკები ან ბარბარიზმები.

მეოცე საუკუნის ბოლოს, როდესაც საქართველომ თავისუფლება მოიპოვა, მისი ევროპისკენ სწრაფვა გამოიხატა იმაშიც, რომ სწრაფი ტემპით იქმნებოდა სასწავლო ლიტერატურა მშობლიურ ენაზე, გეზი აღებული იყო ინგლისური ენის შესწავლაზე. კერძო თარგმანმაც შეიცვალა ორიენტირი და რუსულ-ქართული თარგმნის ნაცვლად მეცნიერებისა და მთარგმნელ-პრაქტიკოსების ყურადღება იყო მიმართული ინგლისურ-ქართულ და ქართულ-ინგლისურ თარგმანზე, ამიტომ სწრაფი ტემპით განვითარდა თარგმანის სპეციალური თეორია, რომელიც იკვლევს სხვადასხვა სახის თარგმანის (ზეპირი, წერილობითი, სინქრონული, თანმიმდევრული და ა.შ.) სპეციფიკას. გარდა ამისა, იგი შეისწავლის განსხვავებული ჟანრის ტექსტების თარგმანის თავისებურებებს (მაგალითად: ტექნიკური ტექსტების თარგმანი, იურიდიული ტექსტების თარგმანი და სხვ.).

ბათუმის საზღვაო აკადემიის პროფესორ-მასწავლებლები ინტენსიურად მუშაობენ ქართული საზღვაო ტერმინოლოგიის დახვეწაზე, ტიპური ფრაზარიუმების შედგენასა და საზღვაო დისკურსის თარგმნის პრობლემებზე. ზემოთ მითითებულ სახელმძღვანელო ლიტერატურაში მოყვანილი ტიპური ფრაზების

თარგმანმა საშუალება მოგვცა, გამოვყოთ თარგმნის შემდეგი ტიპობრივი პრობლემები.

პირველ რიგში, უნდა აღვნიშნოთ, რომ თარგმანში ხშირად გვხვდება ლექსიკური ხასიათის შეცდომები და უზუსტობები, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზით არის გამოწვეული.

■ თარგმნის ლექსიკური პრობლემები:

- ა) რუსული ან ინგლისური ენიდან კალკირებული ტერმინები
დრელი (საბურღის ნაცვლად);
ბრაშპილი (ღუზის საწევის ნაცვლად);

ბ) ინგლისური პოლისემიური ტერმინის არასწორი ფორმით დამკვიდრება

Dangerous cargo - გავრცელებულია *საშიში ტვირთი*
(ნაცვლად - *სახიფათო*);

გ) საზღვაო და ფართოდ გამოყენებადი აბრევიატურების დამთხვევა:

BC – *Bulk cargo (насыпной груз - ნაყარი ტვირთი)*;

BC – *Birth Certificate (свидетельство о рождении - დაბადების მოწმობას)*;

აბრევიატურების თარგმნა ზოგადად რთულია. ლინგვისტიკაში ფართოდ გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, „აბრევიატურა არის სიტყვიერი შემოკლების სახე, რომელიც, გარდა იშვიათი გამონაკლისისა, წარმოადგენს ერთი ან ერთზე მეტი სიტყვა-ფორმისაგან შედგენილი ტერმინის ან საკუთარი სახელის (ონიმის) პირობით და იმავდროულად შეპირობებულ ასოით გამოსახულებას. იგი, როგორც წესი, ეფუძნება შემადგენელი სიტყვების ინიციალურ (აკრონომულ) შეერთებას ჩვეულებრივ, დამხმარე სიტყვების (კავშირ-ნაწილაკთა) გარეშე და იშვიათად, მათი ჩათვლით“ (აფრიდონიძე, 2004). ქართული ენა წერისა და წარმოთქმის იდეალური შესატყვისობის გამო სხვა ენებთან შედარებით დახვეწილია, თუმცა აბრევიაციის საკითხში მას ნაკლები შესაძლებლობები აქვს.

აბრევიაცია, როგორც ლინგვისტური ფენომენი, სწრაფად ვითარდება, რასაც ხელს უწყობს სამეცნიერო, ტექნიკური რევოლუცია და საინფორმაციო ნაკადის სწრაფი ზრდა, ამიტომ აბრევიატურა უხვად გვხვდება სამეცნიერო თუ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ტექსტებში, თუმცა ყველაზე მეტად ისინი გავრცელებულია პროფესიული ხასიათის ტექსტებში. ზოგიერთ შემთხვევაში აბრევიატურის არცოდნას და არასწორ თარგმანს შეუძლია სახიფათო სიტუაციაში ჩააგდოს გემის ეკიპაჟი.

მოვიყვანოთ საზღვაო კომუნიკაციაში ხშირად გამოყენებად აბრევიატურებს, რომლების ცოდნა აუცილებელია მთარგმნელისთვის, რომელიც ამ პროფესიულ სფეროში მუშაობს:

AA	Alarm area	Место подачи сигнала опасности
AUTO STC	Automatic sensitivity time control	Авторегулировка сигналов дальней зоны
BCR / BCT	Bow cross range / Bow cross time	Дистанция / Время пересечения курса
BRG или BEARING	Bearing of the target	Пеленг на цель
CENT	Bearing marker is centered on own ship	Пеленгатор из центра экрана (от судна)
CENTDISP	Center display	Смещение центра
EBL	Electronic bearing line	Электронный визир направления
EBM	Electronic bearing marker	Электронный маркер пеленга
MAP/READ	Reading and display of the stored route map	Чтение и воспроизведение из памяти карты пути

MODE/REF POINT	Setting of reference points on the route map	Установка опорных точек на карте пути
PAD	Predicted area of danger	Предполагаемый район опасности
PCB	Printed circuit board	Печатная плата (схема)
PLOT	Display of plot mark	Фиксация маркером положения цели
PPC	Point of possible collision	Точка возможного столкновения
PRF	Pulse repetition frequency	Частота повторен
STEP	Step	Пошаговая имитация маневра
STC	Sensitivity time control	Подавление помех от моря
TCPA	Input of time to closest point of approach (alarm)	Введение времени кратчайшего сближения (сигнализация)
TM	True motion	Истинное движение
VECTR ON/OFF	Vectors of the plotted targets on / off	Включение / Выключение векторов захваченных целей

და სხვ.

► თარგმნის გრამატიკული პრობლემები

ყველა ენას განსხვავებული გრამატიკული შესაძლებლობები აქვს. ადეკვატური თარგმანი მოითხოვს შინაარსისა და ფორმის მაქსიმალურად შენარჩუნებას. როდესაც ჩვენ ინგლისური ენიდან ვთარგმნით, მთელი რიგი გრამატიკული თავისებურების გამო

ფრაზა წყობას იცვლის, ან არტიკლებისა და დამხმარე ზმნების გამო ინგლისური ვარიანტი უფრო დიდია, ვიდრე - რუსული ან ქართული, მაგალითად:

Право руль!	Starboard the helm!
-------------	---------------------

მარჯნივ საჭე!

Человека на руль!	A hand to the helm!
-------------------	---------------------

ადამიანი საჭესთან!

ხანდახან, პირიქით, რუსული ენისთვის დამახასიათებელი რთული კონსტრუქციები „ამძიმებს“ ბრძანებებს:

Наименьшая скорость, при которой судно слушается руля	Steerage way
---	--------------

Диаметр установившейся циркуляции	Final diameter
-----------------------------------	----------------

Информация о маневренных характеристиках	Maneuvering information
--	-------------------------

Наименьшая скорость, при которой судно слушается руля	Steerage way
---	--------------

Передний ход, инерция переднего хода	Headway
--------------------------------------	---------

აგრეთვე არის შემთხვევები, როდესაც ინგლისურში ორი ვარიანტი გავრცელებული:

Снижать скорость	Decelerate (reduce) speed; Slow down
------------------	--------------------------------------

Право на борт!	Hard — a — starboard! All starboard!
----------------	--------------------------------------

Лево на борт!	Hard — a — port! All port!
---------------	----------------------------

► კულტურული წეს-ჩვეულებების უცოდინრობით გამოწვეული პრობლემები.

■ ინფორმაციის გამგზავნელის შეტყობინება, როგორც წესი, ისეთ ადრესატზეა ორიენტირებული, რომელიც საკმარისად ინფორმირებულია ამ შეტყობინების გასაგებად. იმ შემთხვევაში, თუ ინფორმაციის გამგზავნი შეცდა და რეცეპტორი არ ფლობს საჭირო ინფორმაციას, კომუნიკაცია არ იქნება წარმატებული. როგორც აღვნიშნეთ, მთარმგნელი ეხმარება ადრესატს ლინგვოეთნიკური ბარიერის დაძლევაში და იგი ხშირად ითვალისწინებს, რომ ორიგინალის ადრესატისგან განსხვავებით, თარგმანის ადრესატს შეიძლება არ ჰქონდეს შეტყობინების გასაგებად საჭირო ცოდნა. ამის გამოსასწორებლად მთარგმნელებს უწევთ სხვადასხვა ცვლილებების შეტანა ორიგინალში.

ეს ფონური ცოდნა შეიძლება ნაციონალურ, კულტურულ, ან ისტორიულ ხასიათს ატარებდეს. მაგალითად, საგაზეთო მასალას მეტწილად ქვეყანაში მიმდინარე აქტუალური მოვლენები უდევს საფუძვლად. სტატიის ავტორს ზოგჯერ არც უწევს ცნობილი პიროვნების, მაგ. პოლიტიკოსის თანამდებობის დასახელება, თუ ყველასათვის ცნობილი ამბავის შეხსენება, იგი პირდაპირ ახალ დეტალებზე გადადის, რადგანაც თვლის, რომ მკითხველმა, რომელზეც გათვლილია ეს სტატია, იცის ვისზე და რაზეა საუბარი. ფონური ინფორმაცია მოიცავს ქვეყნის ისტორიას, გეოგრაფიულ არეალს, მატერიალური თუ სულიერი კულტურის განვითარების ისტორიას და სხვ. ყოველივე ამას თარგმანის თეორიაში რეალიებს უწოდებენ.

ამრიგად, ლინგვოეთნიკური ბარიერის ძირითად ფაქტორებს მიეკუთვნება წყარო და სამიზნე ენებზე მოსაუბრეთა განსხვავებული კომუნიკაციური კომპეტენციები. მთარგმნელი გარკვეულწილად გარდაქმნის ორიგინალის ტექსტს, რომ მასში მოცემული ინფორმაცია გასაგები გახდეს თარგმანის მკითხველისათვის და იგივე ზეგავლენა მოახდინოს მასზე, როგორც ორიგინალის მკითხველზე. ამისთვის მას ხშირად უწევს შესწორებების შეტანა ნორმის, უზუსისა და თარგმანის ადრესატის

ფონური ინფორმაციის გათვალისწინებით.

მსგავსი ცვლილებები ძირითადად შემჩნეულია არაოფიციალურ საზღვაო კომუნიკაციაში. შეიძლება გამოვყოთ პრობლემები, რომლებიც არსებობს საზღვაო კომუნიკაციაში საერთაშორისო ინგლისური ენის ფუნქციონირების მიუხედავად:

- ფონეტიკური ინტერფერენციით გამოწვეული უზუსტობები და გაუგებრობები;
- სამეტყველო პრაქტიკის ნაკლებობით გამოწვეული ხარვეზები;
- ინგლისური ენის ძალიან განსხვავებული „ეროვნული ვარიანტები“;
- კულტურული ფონური ინფორმაციის არცოდნა.

მიღებული შედეგები იმის დასტურია, რომ საჭიროა საზღვაო სამეტყველო ქცევის ღრმად შესწავლა მეტყველების დაგეგმარების კუთხით.

დასკვნა

თანამედროვე პოლიკულტურულ საზოგადოებაში გლობალ-იზაციისა და სავაჭრო ეკონომიკის პირობებში ძალიან გაიზარდა წარმატებული კულტურათმორისი და პროფესიული კომუნიკაციის მნიშვნელობა. ანთროპოცენტრისტული ლინგვისტური პარადიგმის ფარგლებში, როდესაც ყურადღების ცენტრში „მეტყველი ადამიანია“ (Homo loquens), კომუნიკაციის თეორიის გარდა, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება კომუნიკაციური პრაქტიკის შესწავლას და განზოგადებას საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში, კერძოდ - საზღვაო საქმიანობაში.

ნებისმიერი პროფესიონალის, მათ შორის მეზღვაურის, მომზადება ორიენტირებულია პროფესიული კომპეტენციის გამომუშავებაზე, რომლის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს კომუნიკაციური კომპეტენცია (ანუ ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც საჭიროა სხვისი სამეტყველო ქცევის გასაგებად და თავისი სამეტყველო პროგრამის ადეკვატურად განსახორციელებლად).

საზღვაო კომუნიკაცია მიმდინარეობს ორ რეჟიმში: ოფიციალურსა და არაოფიციალურში. აქედან პირველი ძირითადად მიმდინარეობს მეზღვაურთა საერთაშორისო ენაზე - ინგლისურზე, ხოლო მეორე მრავალენოვანია. სემიოტიკური თვალსაზრისით საზღვაო კომუნიკაცია მოიცავს ვერბალურსა და არავერბალურ ხერხებს, აქედან ჭარბობს უშუალო ვერბალური კომუნიკაცია, ნაკლებად გამოიყენება არავერბალური, უფრო ხშირად კი ვერბალურისა და არავერბალურის ნაერთი. ფუნქციონირების მასშტაბის მიხედვით ოფიციალური საზღვაო კომუნიკაცია ლოკალურ ხასიათს ატარებს, ვინაიდან ხორციელდება პროფესიულ ჯგუფში, მაგრამ არაოფიციალური ურთიერთობის დროს საკმაოდ ინტენსიურია შიდაჯგუფური და ინტერპერსონალური ურთიერთობის ხვედრითი წილი.

კომუნიკანტების სტატუსიდან გამომდინარე მეზღვაურთა კომუნიკაცია იერარქიულია, მაგრამ დემოკრატიულიც შეიძლება იყოს.

საზღვაო კომუნიკაციას, რა ენაზეც უნდა ხორციელდებოდეს, აქვს გარკვეულ-წილად მსგავსი ნიშან-თვისებები: შაბლონური მეტყველება; კლიშეების მაღალი ხვედრითი წილი; კომპრესიის მაღალი დონე; კომუნიკანტების საქმიანი ურთიერთობის რეგლამენტირება, დაკავებული სტატუსის შესაბამისად როლური ხასიათი, რომელიც ენობრივი საშუალებების არჩევაში გამოიხატება. და, რაც მთავარია, მას ახასიათებს ილოკუციური მიზნების გარკვეული სისტემა, რომელიც მიმართულია ტიპური პრობლემების გადაწყვეტასა და ადრესატზე სამეტყველო ზეწოლაზე.

მაშასადამე, საზღვაო კომუნიკაციის ერთობლივი მოთხოვნაა ოფიციალური ხასიათის საზღვაო იერარქიულ კომუნიკაციაში მხოლოდ პირდაპირი სამეტყველო აქტების გამოყენება, კომპრესია და ლაკონიურობა.

საზღვაო კომუნიკაციის ტიპურ სტრატეგიებს, ჩვენი აზრით, მიეკუთვნება: იმპერატიული ურთიერთობის სტრატეგია; კოოპერაციული ურთიერთობის სტრატეგია; ინფორმაციული დიალოგის სტრატეგია; ურთიერთგაგების (კომპრომისის) სტრატეგია; მანიპულირების სტრატეგია. ამ სტრატეგიების განხორციელებისთვის საზღვაო კომუნიკაციაში გამოიყენება შემდეგი ტაქტიკები: ბრძანება, პირდაპირი კითხვა, ინფორმაციის დაზუსტება, რჩევა, თხოვნა, გაფრთხილება, შეთავაზება და სხვ.

სხვადასხვა ენის სტრუქტურული და გრამატიკული შესაძლებლობებიდან გამომდინარე აღნიშნული ტაქტიკების გამოხატვის ენობრივი საშუალებები განსხვავებულია სამივე ენაში, ანუ, ყველა ენას აქვს „კომუნიკაციური მანევრირების“ განსხვავებული შესაძლებლობები.

საზღვაო დისკურსის თარგმნის გაანალიზების შედეგად ჩვენ გამოვყავით შემდეგი პრობლემები: ლექსიკური (ტერმინების კალკირება, აბრევიატურების თარგმანი, ინგლისური პოლისემიური ტერმინის არასწორი ფორმით დამკვიდრება; თარგმნის გრამატიკული პრობლემები ძირითადად შემოიფარგლება ინგლისური ანალიტიკური ფორმებით, რუსული შეთანხმების ფორმებით და განსხვავებული სინტაქსური წყობით; აგრეთვე საზღვაო დისკურსის თარგმანში გვხვდება ამა თუ იმ კულტურისთვის დამახასიათებელი წეს-ჩვეულებების უცოდინრობით გამოწვეული პრობლემები.

საზღვაო კომუნიკაცია კულტურათაშორისი პროფესიული კომუნიკაციის ნაკლებად შესწავლილი რთული სახეობაა, რომელსაც ახასიათებს წარუმატებლობის განსხვავებული ფორმები: უმნიშვნელო შეცდომა ან უზუსტობა გაუგებრობის ან ავარიული სიტუაციის მიზეზი შესაძლებელია გახდეს, ამიტომ საზღვაო კომუნიკაციის წარმატებულობას ხელს შეუწყობს ყველა ტიპური სიტუაციისთვის სამეტყველო ქცევის სტრატეგიისა და ტაქტიკის სწორი შერჩევა.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

- 1.თარგმნითი ტრანსფორმაციები პროფესიულ საზღვაო კომუნიკაციაში, კულტურათაშორისი კომუნიკაციები, N25, გვ.106- ,თბილისი,2015
- 2.კულტურათაშორისი კომუნიკაციის თავისებურებანი მეზღვაურთა პროფესიულ მოღვაწეობაში, კულტურათაშორისი კომუნიკაციები, N28,გვ.135,თბილისი,2017
- 3.კომუნიკაციური კომპეტენციის როლი მეზღვაურთა პროფესიულ მოღვაწეობაში, სეიტნური კითხვა-10, 2016, ყაზახეთი
- 4.საზღვაო კომუნიკაციების სიმბოლური უნივერსუმი,ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,2016
- 5.საზღვაო სამეტყველო სტრატეგიები და ტაქტიკები, კულტურათაშორისი კომუნიკაციები, N33,გვ.61,თბილისი,2020
6. საზღვაო საქმის სწავლება ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემიაში,ბულგარეთი,2020

Batumi Shota Rustaveli State University
Faculty of Humanities
Department of European Studies
With the right of Manuscript

Medea Imnadze

**Sailors' Professional Speaking Strategy and Tactics (on the basis of the
English, Russian, and Georgian Languages)**

Abstract

of the Doctoral Dissertation submitted for acquiring academic degree of
Doctor of Philology

Academic Advisor:
Associate Professor Asmat Ardzenadze

batumi
2020

The Dissertation has been written at the Department of European Studies, Faculty of Humanities, Batumi Shota Rustaveli State University

Academic Supervisor:

Asmat Ardzenadze

Doctor of Philology, Assoc. Professor, Batumi Shota Rustaveli State

University Reviewers:

Zhaneta Vardzelashvili

Doctor of Philology, Professor, Georgian-American University;

Marine Aroshidze

Doctor of Philology, Professor
Batumi Shota Rustaveli State
University;

Zurab Bezhanov

Doctor of Philology, Professor
Batumi Shota Maritime Academy;

Valentina Kolesnik

Doctor of Philology, Professor,
Odessa, Department of General
Linguistics, Odessa I. Mechnikov
National University.

The defence of the dissertation will be held at 17.00, on Thursday, 26 November 2020, Room 37, at the session of the Dissertation Committee of Faculty of Humanities, Batumi Shota Rustaveli State University.

Address: 35/32 Ninoshvili street, 6010, Batumi

The dissertation is available at the Library of Batumi Shota Rustaveli State University, and the Annotation of the Dissertation is available on the University web-site (www.bsu.edu.ge)

Dissertation Board Secretary, Doctor of Philology, Assoc. Professor,

N. Partenadze

Introduction

The given work is dedicated to an extremely important problem of general linguistics and theory of translation such as planning professional discourse (namely, marine relationships), integrate it into cross-cultural communication and translation.

The 21st century challenges modern experts with high demands within international globalization processes in any field: comprehensive and profound knowledge, practical skills, effective communication in a professional field, i.e. communicative competence is an integral and fundamental part of the professional competence. This statement is mostly related to all fields of human social and professional life. In some cases, however, it becomes vital, such as: judicial discourse, medical discourse, didactical discourse, as well as professional marine communication, since coordinated work is crucial for the marine crew in their professional interaction. In extreme situations, which are quite frequent in seamen's everyday activity, the main thing is to understand (percept) orders adequately and to react as quickly as possible which is impossible in case of low professional communicative competence.

Ship crew is an international staff, where people of different culture work in one professional environment, so apart from professional communication difficulties, there are intercultural communication problems too. Any crew member should have relevant knowledge and skills necessary to understand communicative behavior of others and fulfill his own communicative program. In other words, every professional must plan his or her speech act correctly, choose necessary tactics and strategy in accordance with communication field, aims and situation.

Lingual methods usage in a professional field is one of the important parts of modern linguistics, namely, sociolinguistics, as for the speech acts of seafarers, choosing its tactics and strategies is especially relevant for our country. Since marine activity in Georgia has been influenced with two languages for a long time: English, as an international language for seamen, and Russian language and culture (because of well-known social and political situation). Under given conditions, it is of utmost importance to study Georgian speech in marine communication in the context of English and Russian speech tactics and strategies.

Marine communication is the unity of two specific communications, since its members are the representatives of different cultures (it may cause a failure of effective communication), at the same time, these people work in one professional field, they have professional education, similar background knowledge, typical speaking situations, which ensures successful communication.

It should be noted that problem of adequate translation is absolutely critical while intercultural communication. The members of marine communication represent different cultures even within one crew, but quite often they have to deal with the representatives of sea ports of foreign countries (pilot, operator, customs service officer and others). That is why one of the most important conditions for successful communication are: comparison of given tactics and strategies in Georgian, Russian and English languages and analyzing problems of their translation.

All above mentioned proves the **topicality** of our doctoral research, which is dedicated to studies of strategies and tactics of seamen's professional speech (based on the materials of English, Russian and Georgian languages).

Modern world is multicultural. That's why successful intercultural communication is necessary for every professional activity, even more, choosing appropriate strategies and tactics of communication is an essential part of professional communication.

Forming professional and working competences is undoubtedly important in every field, especially in marine communication, first of all, due to contact with people of different nations and culture. Beside, misunderstanding in communication may cause an emergency situation. People who are not aware of communication strategies of different nations often make mistakes causing a complicated situation.

The importance of marine discourse research for Georgia, especially for our region, must be underlined in terms of modern scientific achievements. Ajara and Batumi Sea Port have always had an important place in an interesting history of Georgian navigation. Nowadays, when Batumi Maritime Academy brings up a professional staff of seafarers, the complex study of marine discourse is very important. As Georgian marine discourse has been studied only for last 20-25 years, there are still some

hidden issues, especially taking into consideration the fact that the main attention of scientists was paid to marine vocabulary and terminology.

Based on the above mentioned, the **aim** of our doctoral research is to study specific features of marine communication tactics/strategies and professional translation in terms of intercultural professional communication (based on the materials of English, Russian and Georgian languages), which undoubtedly is a **novelty** in Georgian professional space.

We have set the following specific **objectives** to achieve this aim:

- 1) Extending the concepts of intercultural communication and speaking tactics and strategies, as well as specifying their classification in scientific literature;
- 2) Defining the features of marine professional discourse based on the materials of English, Russian and Georgian languages;
- 3) Studying influence of chosen tactics and strategies on intercultural communication success/failure;
- 4) Arranging empirical materials in accordance with strategies and tactics distinguished by us;
- 5) Analyzing problems of marine discourse translation.

Theoretical importance of the doctoral research is to specify and improve some concepts (professional communication, discourse, communicative behavior, speaking tactics and strategies, etc.). Less studied problems of marine professional discourse translation have been discussed.

Practical importance: practical importance is undoubtful, since analyzed material and conclusions are interesting for linguists, translators, for preparing professional staff and they can be used on practical lessons in some fields (sociolinguistics, general translation theory and practice, text linguistics, intercultural communication and others). Studying Georgian marine phrases will help in preparing marine professional staff; it will be also useful for translators for translating marine discourse.

Our research is based on methodology of complex method that will ensure the effectiveness and reliability of conclusions, the following methods have been used while research process:

The method of linguistic description, the main means of comparative-typological method, the method of interpretation and generalization, method of analogues (similarities), method for establishing interlingual equivalence and the main method of hermeneutics – explanatory analyses.

The research has the following structure due to its aims and tasks: the study consists of the introduction, three chapters, the conclusion and the bibliography.

The first chapter - the role of strategy and tactics in a successful intercultural communication – is the theoretical basis of the research, the role of strategy and tactics in a successful intercultural communication is reviewed, it consists of the following paragraphs: 1.1 the concept of communication and its types; 1.2 intercultural communication and conditions of its success/failures; 1.3 tactics and strategy of a communicative behavior and the Speech Act Theory.

The second chapter – classification of seamen’s professional communication types and defining marine discourse in English, Russian and Georgian languages – consists of three paragraphs: 2.1 professional relations, its features and main functions; 2.2 complex classification of seamen’s communication; 2.3 defining marine discourse in English, Russian and Georgian languages.

The third chapter – classification of marine speaking tactics and strategies and their translating transformations in intercultural communication – consists of three paragraphs: 3.1 the unity of strategic aims of marine communication; 3.2 means of speaking tactics in English, Russian and Georgian languages; 3.3 translating transformations caused with communication tactics and speaking strategies.

In the conclusion summarizing theoretical statements and conclusions of empirical material analyses are given.

Chapter I - Role of Strategy and Tactics in Successful Cross-cultural Communication

1.1. Concept of communication and its types

Speech study was founded by Ferdinand de Saussure, while oral communication became the object of linguistic studies in the 60-ies of the 20th century within scientific-technical revolution. The necessity of its theoretical studies was caused with predominating of mass communication.

Neologism “communicology” has been introduced in linguistics, which has four meanings:

- 1) Theory of communication;
- 2) Types of communication (mass communication, group, intercultural and other);
- 3) Sciences and schools studying communication (sociology of communication, psychology, etc.);
- 4) Communication practice in different fields using various means (Шапков 2001:185);

R. Jacobson, I. Lotman, L. Wittgenstein, K. Levi-Strauss, R. Barthes. P. Gries, J. Derida, T. Newcomb are the most important representatives of communicology.

According to data given by the National Library of the Parliament of Georgia the word “communication” comes from a Latin word “communicare” that means “make it clear for everyone”, it has three meanings: 1) to transfer information from one system to another; 2) communication is sharing opinions, feelings, attitudes and ideas between people by means of transference, relationship; communications, information communication, system of information ([http:// www. nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=4752](http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=4752)).

According to Konetskaya, communication – in terms of interpersonal and mass relationship, is a socially conditioned process of information transference and perception, which is made with different channels and means of communication (verbal, non-verbal, etc.).

Communication is a central concept of socio-communication. The essence of it is that it is a focused relationship, which is implemented in a specific situation according to the norms of speech activity. It is possible to characterize types of communication on different basis: there are following levels in communication: semiotic level, linguistic, paralinguistic and synthetic levels. One of the most important classifications of communication is oriented on the range of its functioning. V. Konetskaya distinguishes the following:

- 1) mass communication (in a whole society);
- 2) limited communication (within social groups – companies, societies, etc.);
- 3) local communication (in micro-groups and professional groups);

- 4) Intergroup communication (in small groups, family, etc.);
- 5) interpersonal communication (between two individuals);
- 6) intrapersonal communication (between the individual and digital means of information transference);

The attempt to create communication typology on a functional basis turned to be inefficient since functional features intersect and quite often, their parts coincide (Конечная 1997:112).

1.2. Intercultural communication and conditions of its success/failure

Intercultural communication means connection and relationship between representatives of different cultures, which can be expressed either in direct contact between separate individuals and their unity or by means of indirect contact: writing, electronic communication. According to A.P. Sadokhin's explanation, "intercultural communication is a unity of diverse interrelation between representatives or groups of various cultures" (Садохин 2005:28).

Unawareness of other culture can often cause the situation of culture shock for communicants. This term has been introduced in scientific literature since the end of the 50ies of the XX century to express tension, uncertainty and worrying, which a person or a group of people may feel while being in a new and unusual cultural environment (K. Oberg, Culture Shock and the Problem of Adjustment in New Cultural Environments).

In some cases, culture shock may disappear painlessly, but sometimes it may become a serious conflict. The point is that in a process of professional marine communication, the crew members have communicate mostly in closed spaces, which is an additional psychological problem for such communication. That's why it is necessary to study seamen's professional communication in terms of theory if conflict studies, since marine communication is a complicated type of intercultural professional communication, which is characterized with different forms of failure: starting with insignificant mistake, inaccuracy and finishing sometimes with a conflict. In our opinion, knowing cultures, learning intercultural communication skills, good professional training, etc. can ensure successful

professional communication, the last also ensures choosing appropriate communicative behavior strategies and tactics for all typical situations.

1.3 Tactics and Strategy of Communicative behavior and Speech Acts Theory

One of the foundations in the theory of communication is the Speech Acts Theory, which is reviewed as speaking strategy and tactics in the works of J. Austin, D. Sordani, P. Strawson, M. Bakhtin, and N. Arutyunova. In modern linguistics speech acts are perceived as a minimal unit of communicative behavior, which is the significant part of linguistic pragmatics as a theory of speech acts. According to this theory, a sentence is not a minimal unit of communication, but “fulfillment of some act, such as question, order, description, statement, explanation, apologize, gratitude, congratulation and other.”

Intense studying of speech acts is caused due to the fact that the act of communication is related to an addresser’s attempt to make an influence on an interlocutor. The speaker chooses particular speaking program in accordance with pragmatic aims, which is organized on the basis of purposes, this is exactly the communication strategy, which forms a particular “vector” of relationship. The more exactly (adequately) the communication is chosen, the more successful is the result of communicative interactions for the speaker.

The concept of communication strategy and tactics is actively used in modern studies of different discourses. In O. Issers’ opinion, it has different definitions based on the research material, there are two essential approaches distinguished – cognitive (cognitive or conclusive, strategies) and interactive (speech strategies), which don’t exclude each other. In most cases communication strategy is related to motives, intentions, some general (macro) aims and chooses more adequate means to achieve it. This task is solved with communication (speech) tactics, which is defined as one or several actions, realizing strategies (Исечев 2006:110).

Real communication situation is characterized with a point that the communication goal is being achieved with making several communication steps, which are equal to the meaning of tactics. O. Issers thinks that despite

the communication strategies and tactics are widely used, their results in professional communication studies cannot be considered to be sufficient. Knowing speaking tactics and strategies is an important part of professional training. Professional business relation is a specific communication situation. It consists of some components, changing of which can cause the changing of communication situation that requires replacing of language techniques to be used, and moreover, even variation of a whole speech act: addresser, addressee, their interconnection, style of relationship (official, neutral or friendly), communication aim, means (verbal, non-verbal, mixed), form of communication (written/oral, contact/distant), place of communication (Беликов, Крысин 2001:61).

So, the point is as follows: in order to train professional staff in a society, it is necessary to study competences of all professions, including speaking competence, which is necessary for successful communication.

In Roger Bell's opinion, communication competence is "knowledge and skills, which is necessary to understand speech act of others and fulfill speaking program in accordance with communication field, aims and situation. These skills are formed within interaction between humans and social environment while gaining a social-communicative experience" (Bell 1976:50).

Chapter II Classification of Seamen's Professional Communication Types and Defining Marine Discourse in the English, Russian and Georgian Languages

2.1 Professional Relations, its Features and Main Functions

A human being is a social creature, and thus, in constant need for communication with other human beings. According to linguists, communication, including professional, is connected to speech and communicative behavior (Van Dejk, T.A. Frumkin, R. Demyankov, V. Issers, O. Norman, B. Zaretskaya, E.Karas, etc.).

Unlike everyday living and interpersonal communication, professional one is often compulsory and is more strictly regulated from normative, organizational and cultural side. The sense of professional relationship is changing its members' opinion, valuation, goals,

psychological condition, behavior by means of cognitive and assessing information exchange in accordance with the interests of achieving specific effect. In E. Zaretskaya's opinion, there are two interrelated aspects in professional relationships between company employees – interaction and interrelation. Interaction depends on production technologies and job responsibilities and is oriented on mutual action in order to produce a product or a service (Зарецкая 1998:48).

Therefore, professional relationship has an active feature, it is determined with specification of professional activity, its structure, aims and tasks. Professional relationship effects the work quality, whereas professional activity sets more requirements to qualification and professional relations. According to O.I. Goihman and T.M. Nadeina, speech is the way of learning professional skills, its fulfilment, development and transference. The culture of professional speech means the following:

- knowing terminology of given specialty;
- skill of writing and understating a report on a professional topic;
- skill of organizing and managing professional dialogue;
- skill of communicating with non-experts about professional issues (Гойхман, Надеина 2008:191).

As Ladaria says, conversations within working relationships, unlike everyday conversations, are characterized first of all with its purposes. Professional culture means having special skill of professional activity, behavior culture, emotional culture, general speaking culture and professional relationship culture.

Learning special skills is possible during professional training. Behavior culture is being formed in accordance with ethnic standards of a society. Emotional culture is an ability to control our own psychic condition, to understand emotional condition of a speaker, to manage our own emotions, calming down excitement, overcome shyness, and make an emotional contact.

Nodar Ladaria calls features of professional speech sociolect and discusses functioning of many sociolects in a society. Unfortunately, the author doesn't analyze speech features of separate professions, but while describing sociolect he gives an example of youth slang and underlines the

fact that abovementioned speaking features are put into communication “based on general language models” (ლაღარია 2008:58).

2.2 Complex Classification of Seamen’s Communication

Georgia is historically a sea country, a well-known myth about Argonauts tells us about a high level of Georgian navigation in ancient times that Georgian language speakers were involved in an intercultural communication, thus marine sociolect (in its broad meaning) has been formed gradually. There were two factors that made the greatest effect on it:

- 1) changes were caused with scientific-technical progress;
- 2) the leadership of different countries (the Netherlands, Spain, and England) in marine field was caused with social-political and economic processes;

English language and then Russian in Soviet period made the most significant influence on our country and accordingly, on marine vocabulary and phrases. Batumi is a sea town and has a great experience in marine staff training, marine communication has been studied by PHD students and teachers (N. Putkaradze, M. Abashidze, S. Rodinadze, M. Aroshidze, etc.) of Batumi Shota Rustaveli State University and State Marine Academy in response to XX century linguistic challenges. Marine topic has become the research subject for many scholars from Batumi State Marine Academy (Z. Bezhanov, L. Khardina, T. Mikeladze, K. Zarbazoya, etc.).

Despite this, marine communication needs detailed and systematic studies in diverse directions, and first of all it concerns speech planning, speaking techniques and strategy studying based on the materials of different languages. Since English is an international maritime language and due to social-political paradigm Georgian navigation was developed under Russian pressure, characterizing marine communication on the basis of English, Russian and Georgian languages is of an utmost importance.

The task required a complex description of specific features of seamen’s communication. It turned out to be such a diverse type of intercultural professional communication that we used several bases to classify it (see conceptions by Pochevtsov and Konetskaya given above): I -

marine communication from semiotic point of view; II – according to functional range; III – relationship types based on the status of communicants; IV – features of intercultural communication.

Let us analyze specific features of marine communication according to all types:

I - Marine communication from semiotic point of view is of a mixed character. Both verbal and non-verbal means are used (The International Code of Signals, INTERCO have been designed), which was accepted by all sea countries. It entered into force in 1901 and it was modified later in 1931. The last revision was done in 1969, each flag means a particular letter as well as a sentence at the same time, there are also Morse code equivalents given.

Unfortunately, marine activity is full of accidents. The main attention is paid to seamen's rescue that's why number of codes have been designed that enable ship crew to inform society about an accident and ask for help. Despite modern technologies, marine communication has been using the Morse code till now – the code built on the combination of full stops and dashes. It is interesting that when there is a danger, seamen send signal SOS (three full stops, dash, three full stops), i.e. as one long vowel, although there is an opinion suggesting that SOS is an abbreviation of the following: "Save our souls" or "Save our ship".

Symbolic universal of professional marine communication is not represented by only non-verbal signs. As E.N. Zaretskaya says, language units get specific connotations within professional relations, which create their professional code.

II – marine communication description according to functional range is different within official and unofficial relations. Since seafarers are in an open sea for a long time they have unofficial relationships in their free time apart from business relations while working. In official situation seamen's relations are mainly local communication inside seamen professional group, while during unofficial communication intergroup and interpersonal relations are quite intense. The point is that there are different micro-groups separated within one crew united with various similarities.

- a) according to professional specialization or status (engineers, navigation officers, able seamen);

- b) from ethnic or ethnic-regional point of view (Englishmen, Russians, Filipino, etc.);
- c) according to confession: (Christians, Muslims, Buddhist, etc.);
- d) there are less micro-groups according age (young inexperienced seamen and elderly experienced ones);
- e) groups according gender factors are eventually increasing;

In cases with micro-groups (since 1972 when the USA Congress cancelled some limits in the Navy related to women).

III – Marine communication is not unvaried even from point of view of relationship based on the status of communicants: not surprising, hierarchical communication predominates in official business relations, since ship crew is staffed with employees of different status (master, chief officer, chief engineer, ordinary crew members, etc.) and no wonder it has a hierarchical character:

- a) addresser (senior) - addressee (subordinate);

Priority connection is direct in this case; communicative act - order is predominated; as for the communication type, there is only a monologue given in the conception by Pocheptsov, but in marine communication dialogue is predominated which is caused with the necessity of conforming acceptance of senior's order by a subordinate

- b) addresser (subordinate) - addressee (senior);

This is a hierarchical communication too, but since it is initiated by a subordinate, questions, requests are predominated, rather than an order. At the same time a dialogue is caused by the situation. Apart from hierarchical communication there are democratic relations too in marine communication when both communicants are equal, for example: addresser (able seamen) – addressee (able seamen) and so on. In such cases feedback is very important, so dialogue is predominated.

IV - specific features of intercultural communication are expressed in direct relationships between the representative of different cultures. Variety of crew members' cultural origin is widely known. They differ with cultural values, national traditions, dressing, behavior, diet, living environment, viewpoints, etc. Marine communication is quite specific even in this field. According to International maritime convention English has been a general

language for seafarers for a long time due to international crews. Although teaching English is included into training programs for any marine professional staff, seamen have to retake English language exams several times during their working carrier.

The abovementioned fact does not deny an intercultural character of marine communication, official business relations can be monolingual, but it is based on different cultural cognitive basis of communicants that is why it characterizes with all features of intercultural communication. At the same time, we should keep in mind that English language certificates that are taken in different countries confirm the fact that relevant language level exam has been passed by seamen, but there are still some “pitfalls”, such as:

- 1) inaccuracies and misunderstandings caused with phonetic issues;
- 2) lack of speaking practice;
- 3) various “versions” of English language;
- 4) lack of cultural background information, etc.

The last point is very important when a crew member has to deal with the representative of a sea port while being in a foreign country (head of a sea port, customs officers, and pilots). There are lots of cases of unsuccessful communication given in marine literature caused with a lingua-ethnic barrier.

Having discussed marine communication specific features and summarized all abovementioned, we have got the following: marine communication is carried on in two modes: official and unofficial relations. The first one is mainly (except some exceptions) done in seamen’s international language – English, while the second one is multilingual, since there are many lingua-cultural groups in international crews. From semiotic point of view marine communication includes verbal and non-verbal means, verbal means are predominated, but there are non-verbal ones used in some typical situations, as well as mix of verbal and non-verbal means. According to functional range official marine communication has a local character as it takes place in professional groups, but intergroup and interpersonal relations are quite intense while unofficial relations. According to the status of communicants, seamen’s communications is hierarchical, as well as democratic. Cross-cultural features of marine communication are undoubtful, but very specific in this issue too.

2.3 Description of Marine Discourse in the English, Russian and Georgian Languages

Concepts of communication strategies and tactics have been studied since 80ies of the XX century (see the works by Van Dejk 1983, Koit 1985, Deminakov 1982, Vereshagin 1990 and others). It was due to intensifying of communication-pragmatic approach towards language fact analysis. O. Issers has the most reasoned explanation of the concept of communication tactics, in our work it is realized as minimal speech act, which leads us to a speaker's aim within chosen speaking strategies. According to scientists (A. Vezhbitskaya, E.M. Vereshagin, V.G. Kostomaro, etc.), communication strategies and tactics are not universal for the world culture, but are nationally and culturally specified speech model behavior in a particular situation. It means that there is a set of speaking techniques and existing language techniques in every culture which effect the addressee.

Having speaking tactics and strategies is very important of professional training. Professional business relation is a special communication situation. It consists of number of components, changing of which may cause the change of communication situation, which requires changing of language techniques to be used, and moreover, varying the whole speech act: addresser, addressee, their interaction, relation mode (official, neutral or friendly), communication aim, means (verbal, non-verbal, mixed), form of relation (oral/written, contact/distant), place of relationship (Беликов, Крысин 2001:61)

Unfortunately, it should be mentioned that studying seamen's professional speech tactics and strategies are on a beginning stage. Partly it can be explained with the fact that importance of effective communication for successful marine activity was realized by international society only in the end of the XX century. But there is much to be done in this field.

As we can see, the reasons of marine communication failure focus on the knowledge of special vocabulary and marine phrases. While we are interested in describing marine discourse to study tactics and strategies of its planning and their transformation in the process of intercultural communication and translation.

We have distinguished main directions of seamen's professional communication based on the institutional discourse research by V.I. Karasik. Marine discourse is characterized with the following;

- 1) cliché speech;
- 2) high share of clichéd constructions;
- 3) regulation of communicants' business relations and therefore, real character in accordance with status;
- 4) specific system of elocutionary aims, which is directed to solve typical/untypical problems for marine activity and to make a speech influence on the addressee

All abovementioned can be achieved with different means and methods, it would be impossible to achieve goals of understanding and communicating in marine relationships without them. It is assumed that all these members of these speech acts have similar professional education, special language certificate (English language) and they are trained in typical situation. As for the oral or written forms of communication, both are relevant in marine activity, but either oral or written form is sometimes dominated in different situations. For instance, crew members communicate mostly in an oral form, while master's relationship with sea port authorities is requires a lot of standard document filling in. Due to navigation development and scientific-technological revolution one more form of business relationship has been developed – nowadays official correspondence is carried out via e-mail, so it necessary to study the structure and linguistic features of electronic business correspondence.

Establishing partnership relations between representatives of different countries and companies are the values of business discourse, business is oriented on getting profit and managing potential in this field. Linguistic nuances of marine discourse are quite diverse, here are their main features: we agree with the reasoned opinion M. Aroshidze that marine discourse is characterized with high level of reduction of language units. There are different levels of speech phrase compression, large extended sentences are not used, high specific share of terminology serves for phrase laconism and meaning accuracy. There is no doubt or approximate information allowed in marine communication.

Marine field is characterized with the system of specific terminology, which includes both codified and uncoded vocabulary and marine slang. This allows to contract orders and replies maximally and patterns help with understanding and fast communication. As Z. Bezhanov and his co-authors mention, Georgian marine terminology has to be studied comprehensively.

(http://atsu.edu.ge/EJournal/HENTI2015/eJournal/Papers/Bezhanovi_Zurab.pdf).

English	Russian	Georgian
Mooring rope	Швартов	მისაბმელი ზაგირი
Mooring	швартовка	გემის მიბმა
Forestay	Форштаг	ფორშტაგი
Fly down wind	Фордевинд	ფორდევინდი
Helm	руль	საჭე
Point	румб (компас)	რუმბი
Drifting	Дрейф	დრეიფი

Georgian meanings: Forestay - ტროსი (ზაგირი, თოკი), რომელიც ამაგრებს წინა ანძას ანძის წვეროდან გემბანზე გემის ცხვირის მხრიდან. Fly down wind - გემის კურსი ქარის მიმართულებით.

Helm - გემის საჭე.

Point - კომპასის ერთ-ერთი დანაყოფი.

Drifting - გემის უმართავი მოძრაობა (ავარიის ან დაზიანების შემთხვევაში)

Mentioned parameters (understating accuracy and speed) is very important in marine communication. As there are often extreme situations and seamen's fate depends on quick team work of the crew. We can say that seamen's communication misunderstanding may automatically cause emergency situations (see the examples above). That's why it is necessary to know the terminology and phrases fluently.

Examples of compression:

Original phrase	Compressed phrase
<i>Steady as she goes!</i>	<i>Steady.</i>
<i>Let go ahead head line!</i>	<i>Let go ahead head!</i>

The means of achieving compression are different: in the first case the phrase construction is compressed, verb is omitted, subject is implied from the real data of the communicants. In the second case the word combination (head line) is compressed and there is an adnoun form caused as a result of ellipsis, where subject is omitted and an adjective function as a noun. Despite the fact that compressed and laconic statements are a universal requirement in marine communication, final outcomes differ due to the structural and grammatical peculiarities of languages. For example, comparison of the Russian and English phrases indicates that Russian has more versions:

<i>Стоп травить ...!</i>	<i>A fast (stop) slacking ...!</i>
<i>Задерживать ...!</i>	<i>Check, keep the ...!</i>
<i>Выбрать слабину ...!</i>	<i>Haul in the slack ...!</i>
<i>Стоп выбирать ...!</i>	<i>A fast hauling hold on !</i>
<i>Приготовить кранцы!</i>	<i>Have/get the fenders ready!</i>

In our opinion, the Russian equivalents of marine commands in question are more laconic compared to the English ones, which can be explained by the analytical nature of the English language, as it involves extensive use of auxiliaries and articles, whereas Russian utilises more synthetic forms. Frequently used discourse forms include clichés and synthesized forms:

Charter party – договор морской перевозки – საზღვაო გადაზიდვის

ხელშეკრულება;

to enter into a contract – заключить контракт – კონტრაქტის დადება;

at short notice – в короткий срок – მოკლე ვადაში;

cesser clause – оговорка о прекращении ответственности фрахтователя etc.

In the context of the ongoing globalization, it is more convenient to unify fixed marine vocabulary phrasarium, which undoubtedly, simplifies crosscultural marine communication. However, the crucial characteristics of marine communication making influence in speech serves achieving strategic goals of communication through employing certain tactics and tools, discussed in the following chapter.

Chapter III. Classification of Marine Speech Strategies and Tactics and their Transformation in Translation in Crosscultural Communication

3.1 Scope of Marine Communication Strategic Goals

The late 20th century was characterized by intensive study of speech revealing lots of ‘blind spots’ in planning of professional communication. Certain studied fields such as advertising, fundamentals of professional communication have been relatively studied; professional marine communication though remained beyond the focus of the institutional discourse analysis by scientists. Our interest lies in the scope of marine phrasarium, and more importantly planning, i.e. the structure of typical phrases used in professional practice.

People involved in recruitment in the field have already realised the importance of this. The ongoing globalisation is reaching its peak in the world and has fostered the crosscultural interactions. The globalization process itself was intensified by the development of computer technologies, telecommunication, e-mail service, GIS maps. One of the major driving forces for globalization is the Internet, and Georgia has kept the pace with the rest of the world in this field and is a part of the global online community. Internet is one of the major tools used to connect with foreign companies, select properly the database of the Georgian sailors and transfer to specific jobs in international companies, as well as conduct online interview, followed by formal

conclusion of a contract. Two main characteristics of globalization can be singled out: disappearance of borders and strive for building common value system.

This processes have made shown the necessity for speech planning for successful maritime communication which despite belonging to different languages share similarities. They are determined by the unified illocutionary force of an utterance. Susan Ervin-Tripp's (Ervin-Tripp 1976:56) experiment showed that professional communication is oriented more on the purpose of utterance rather than its form; therefore direct speech acts outnumber the indirect ones.

A.Ardzenadze's work highlights that indirect speech acts are often found in informal communicative situations, fiction, with the following characteristics: the form of the sentence is interrogative, the intention though is affirmative in the form request or question (for example: შეგიძლია, წიგნი მომაწოდო? ვის არ უყვარს ლამაზი ქალები?). The author analyses a speech act as a normal social speech act functioning in a pragmatic situation. The vital part of the successful implementation of an illocutionary act, in the author's opinion, is ensuring perception, i.e. understanding the illocutionary purpose. The theory of speech communication is considered as a unified space for creation of the speech genres typology (Ardzenadze 2003:9).

Situations involving real interaction have the communicative goal achieved through several communicative steps that correspond to the meaning of tactics. Despite the strategy and tactics being followed extensively, their result may not be considered satisfactory in terms of studying the professional communication. The common illocutionary purposes in marine discourse determined the following strategies: it has partly similar characteristics which are dictated, first of all, by the unified illocutionary act, like using only direct speech acts in formal hierarchical communication in marine context:

- *How many anchors are there in the ship?*

- *Сколько якорей на корабле?*
- *How many lifeboats and liferafts are there in the ship?*
 - *Сколько на корабле спасательных шлюпок и спасательных плотов?*
 - *Which side do you want a pilot ladder?*
 - *С какого борта подать лоцманский трап?*
 - *What is the position of the pilot vessel?*
 - *Где находится лоцманское судно?*

Indirect questions can be used only in informal democratic communication (in interpersonal conversation of the crew members).

In my opinion, strategies typical for the marine communication include the following:

- Strategy of imperative interaction – authoritarian form of interaction (addresser – senior and addressee – subordinate);
- Strategy of cooperative interaction (aka non-confrontational) – as opposing the non-cooperative (or confrontational) strategy;
- Strategy of informative dialogue (less frequent are the interpretative dialogues that characterize scientific discourse) – it also has to be mentioned that command strategy in international communication still requires the response to ensure the accurate comprehension of the command;
- Mutual understanding strategy (or strategy of compromise);
- Manipulation strategy is characterized by pressurizing a partner in communication for the purpose of achieving one's goal.
- etc.

The implementation of these strategies employs tactics which are discussed in the following chapter.

3.2 Speech Tactics in the English, Russian, and Georgian Languages

Each language possesses various means for “communicative maneuvering”. Despite considering one situation, its speech verbalisation differs from language to language. If English, Russian, and Georgian have same speech strategies in marine communication, more diverse tactics are pursued, applied with different frequency at that.

The most employed tactic in all three linguocultural marine communication is command, followed by direct question strategy, information inquiry tactic, advising tactic.

Typical situations found marine communication include formal and informal ones. The crew’s life represents a multicultural society characterize by hierarchically-structure professional communication, whereas, the personal is democratic. The focus of the research was made on the professional interaction, and thus, the usable tactics have been listed in accordance with the frequency of its application. The material was collected and analysed according to the educational and professional literature used in the Maritime Academy. Internet resources were also used with the special sites detailing IMO STANDARD MARINE COMMUNICATION PHRASES (IMO being an international organisation that was first to publish internationally applicable marine phrasarium in 1997 - <http://saillife.ru/wp-content/uploads/2015/04/Frazi.pdf>).

The present material is divided into several blocks:

- 7) Phrasebook used in ship management;
- 8) Description and characterization of ship;
- 9) Navigation practice;
- 10) Emergencies;
- 11) Cargo shipping;
- 12) Catering and medical aid.

The most common (widely) presented scope of lexical units is ship management and cargo shipping. Each block includes sub-blocks. For example:

- Negotiations with a harbor pilot;
- Negotiations with the other ships crew;
- Standard notification via radio telecommunication;
- Warning in case of dangerous situations, etc.

The first step was to distinguish the tactics with an imperative strategy that represents the authoritative form of interaction (addresser-senior an addressee-subordinate), and the tactics for commands determined by this strategy.

► **Command tactics:**

დაადგეთ საჭიერი! / Наложить стопор! / Secure the break!

დაუშმატეთ სიჩქარე! / Больше ход! / Faster!

Право на борт!	Hard — a — starboard! All starboard!
Лево на борт!	Hard — a — port! All port!
Легче, отводи!	Ease the helm!
Легче право!	Ease to starboard!
Доложить, если судно не слушается руля!	Report if she does not answer the wheel!
От руля отойти!	Finished with wheel, no more steering!

► **Direct interrogative tactics:**

როგორია ცირკულაციის დიამეტრი? / *Каков диаметр циркуляции?* /

What is the diameter of the turning circle?

На румбе?	What is your heading?
Каково название вашего судна?	What is your name?
Каковы ваши позывные?	What is your call sign?
Как вы меня слышите?	How do you read me?
У какого причала мы будем швартоваться?	At what berth shall we get moored?

► **Inquiry for information tactics:**

Какова ваша текущая максимальная осадка? / *What is your present maximum draft?*

Какую схему швартовки вы предлагаете?	What scheme of mooring do you propose (offer)?
Достаточна ли там глубина?	Is there sufficient depth there?
Какая глубина на баре (здесь, у причала)?	What is the depth on the bar (here, alongside the berth)?

► **Advising tactics:**

გორჩევთ, მანქანა გააჩეროთ. / *Советую вам застопорить машину.* / *Advise you to stop engine.*

Предлагаю разойтись левыми бортами.	I advise port to port (red to red). Please confirm.
-------------------------------------	---

Подтвердите.

Предлагаю разойтись
правыми бортами.
Подтвердите

I advise starboard to
starboard (green to green).
Please confirm.

Советую вам пройти по
корме моего судна.

Advise you pass astern of
me.

Советую вам застопорить
машину.

Advise you to stop engine.

► **Making request tactics:**

გთხოვთ, დამრთოდ ნება დავიწყო მოძრაობა. / *Прошу
разрешение начать
движение. / Please permit me to proceed.*

Прошу изменить курс
вправо.

Please alter course to
starboard.

► **Warning tactics:**

მე ვაპირებ თქვენ გასწრებას მარცხენა ბორტიდან. / *Я
намерен обогнать вас по левому
борту. / I intend to overtake you on your port side.*

Я намерен работать задним
ходом.

I intend to operate
propulsion astern.

Я намерен обогнать вас по
левому борту.

I intend to overtake you on
your port side.

Emergency exit

Запасной выход /
Аварийный выход

Ваш курс ведет к
опасности!

You are steering a
dangerous course!

Вы следуете прямо на мель!	You are running aground!
Оставаться на этом месте опасно!	It is dangerous to remain in the present position!
Вы находитесь в опасном месте!	You are in dangerous position!
Ваши навигационные огни не видны!	Your navigation lights are not visible!

► **Making suggestion tactics:**

*მოდიოთ, დავეშორდეთ ერთმანეთს მარცხენა ბორტიდან. /
 Давайте разойдемся левыми
 (правыми) бортами. / Let us pass each other port to port
 (starboard to starboard).*

Советую вам изменить курс влево	Advise you alter course to port
Мы можем обогнать это судно с нашего правого (левого) борта	We can overtake that ship on our starboard (port) side

► **Making assumptions tactics:**

*მე ვფიქრობ, აქ დახურული (ღია) მოტეხილობაა. / Я
 думаю, что закрытый (открытый)
 перелом. / I think it is a closed (an open) fracture.*

Трюмные вентиляторы будут приведены в рабочее состояние через ... минут.	The hold ventilators will be operational in ... minutes.
--	--

Электродвигатель
лебедки № ... будет в
рабочем состоянии
через ... минут.

The winch motor of No.
... derrick will be
operational in ...
minutes.

The aforementioned tactics are revealed in similar structures in Georgian, Russian, and English; due to differences between language systems though, the linguistic means for expressing the aforementioned tactics differ in all three languages.

3.3 Transformations in Translation Determined by the Communicaiton Strategies and Speech Tactics

Studying professional texts and translation of speech phrases poses a complicated problem in today's world, especially considering that for years training of sailors in the marine jobs in Georgia was delivered in the Russian language for decades. Even in the cases when the working language of training was Georgian, the textbooks, encyclopedias, and dictionaries were predominantly in Russian. Moreover, the established Georgian marine terminology was also loaded with the Russian loan translation and barbarisms.

The end of the 20th century, when Georgia gained its independence, its stride towards Europe among other things was also marked by stimulating publication of textbooks in English and the focus was made on learning English language. Private translation also changed its focus and the interest of scientists and translators was shifted from Russian/Georgian translation towards English/Georgian translation. This stimulated the rapid development of branch of translation theory studying different types of translation (interpreting, written, simultaneous, consecutive, etc.). In addition, it also studies peculiarities of translation (for example: technical texts, legal texts, etc.)

The teachers in Batumi Maritime Academy work intensively on improving the Georgian maritime terminology, developing typical

phrasarium, studying the problems of marine discourse translation. Translation of typical phrases stipulated in the aforementioned educational literature enabled to distinguish the following typical translation problems.

First of all, it has to be highlighted that frequent errors and inaccuracies are of lexical nature cause by various reasons.

► Lexical problems of translation:

a) loan translations from the Russian or English languages

დრელი (instead of *საბურღლი*);

ბრამპილი (instead of *ღუზის საწვევი*);

b) Introduction of an English multisemantic term with the incorrect form *Dangerous cargo* - *საშიში ტვირთი* is more common

(rather than - *სახიფათო*);

c) Coincidence of acronyms in marine and general use:

BC – *Bulk cargo* (*насыпной груз* - *ხაფრთი ტვირთი*);

BC – *Birth Certificate* (*свидетельство о рождении* - *დაბადების მოწმობას*);

Generally, abbreviations and acronyms pose a tough problem for translation. The common knowledge in linguistics has it that ‘abbreviation is a form of word contraction which, with rare exceptions, is an image widely spread conventional and at the same time elaborated written sign of a term or proper name (-onyme) consisting of more one or more word forms. As a rule, it is based on the (acronymic) combining initials of the composite words – typically, without auxiliaries (conjunctions and particles) and rarely with them (აფრიდონიძე, 2004: 222). The Georgian language, holding a great advantage against other languages with its nearly ideal match of sound and phoneme, yet has quite limited options in terms of abbreviating.

Abbreviation, as a linguistic phenomenon, develops quickly and is boosted by the scientific and technical revolution, and rapid information flow. Consequently, abbreviated words are frequently found in scientific

texts, social and political texts. However, they mostly dominate professional texts. In some cases the lack of knowledge of abbreviate words an inaccurate translation may endanger the lives of the crew members.

Below is the list of the acronyms frequently used in marine communciaiton, whose knowledge is compulsory for translators working in the field:

AA	Alarm area	Место подачи сигнала опасности
AUTO STC	Automatic sensitivity time control	Авторегулировка сигналов дальней зоны
BCR / BCT	Bow cross range / Bow cross time	Дистанция / Время пересечения курса
BRG или BEARING	Bearing of the target	Пеленг на цель
CENT	Bearing marker is centered on own ship	Пеленгатор из центра экрана (от судна)
CENTDISP	Center display	Смещение центра
EBL	Electronic bearing line	Электронный визир направления
EBM	Electronic bearing marker	Электронный маркер пеленга
MAP/READ	Reading and display of the stored route map	Чтение и воспроизведение из памяти карты пути
MODE/REF POINT	Setting of reference points on the route map	Установка опорных точек на карте пути
PAD	Predicted area of danger	Предполагаемый район опасности
PCB	Printed circuit board	Печатная плата (схема)
PLOT	Display of plot mark	Фиксация маркером

		положения цели
PPC	Point of possible collision	Точка возможного столкновения
PRF	Pulse repetition frequency	Частота повторен
STEP	Step	Пошаговая имитация маневра
STC	Sensitivity time control	Подавление помех от моря
TCPA	Input of time to closest point of approach (alarm)	Введение времени кратчайшего сближения (сигнализация)
TM	True motion	Истинное движение
VECTR ON/OFF	Vectors of the plotted targets on / off	Включение / Выключение векторов захваченных целей

etc.

► Grammatical problems of translation

Every language possesses different means of grammar. The adequate translation requires preservation of the content and form as much as possible. When translating from English a phrase undergoes a number of alterations due to various grammatical peculiarities, such as structure of the phrase, or a phrase might become even longer compared to Russian or Georgian due to addition of some articles or auxiliary verbs. For example:

Право руль!

მარჯნივ საჭე!

Starboard the helm!

Человека на руль!

ადამიანი საჭესთან!

A hand to the helm!

Sometimes opposite cases occur when complex structures typical for Russian “overload” the command:

Наименьшая скорость, при которой судно слушается руля	Steerage way
Диаметр установившейся циркуляции	Final diameter
Информация о маневренных характеристиках	Maneuvering information
Наименьшая скорость, при которой судно слушается руля	Steerage way
Передний ход, инерция переднего хода	Headway

There are also cases when two variants are common in English:

Снижать скорость	Decelerate (reduce) speed; Slow down
Право на борт!	Hard — a — starboard! All starboard!
Лево на борт!	Hard — a — port! All port!

Problems caused by lack of knowledge of cultural customs and traditions

Typically, the message produced by its sender is the oriented towards the addressee who is has sufficient information to comprehend the message. In case when the sender makes wrong judgment and the recipient does not possess the information required, the communication will not be successful. As already mentioned, translators assist the addressee in overcoming the linguistic and cultural barriers and often takes assumes that unlike an addressee of the original, an addressee of the translation might not have the information required for

understanding the message. To remedy this discrepancy translators have to make changes to the source text.

This background knowledge might be national, cultural, or historical. For example, newspaper material is based predominantly on current events. The author of an article might not even need to name a famous person, e.g. a politician's position or to remind a highly publicized case; so the author assumes that readers for whom the article is written is aware of the people and event in question and moves directly to details. Such background knowledge covers the history, geography, history of tangible and intangible culture, etc. of the nation. The concept referred to as *realia* in Translation Theory.

Thus, the main factors of the linguistic and cultural barriers are different communicative competences of the source and target texts' recipients. Translators transform the original text to certain extent to facilitate comprehension of the information contained in the translated text by the readers, and to preserve the source text impact on the target text recipients. For this purpose, the author often makes alterations to the text with consideration of language norms, communicative norms, and target text addressees' background. Such changes are found mainly in informal marine communication.

In conclusion, we can distinguish the problems discovered in maritime communication despite having a lingua franca such as English:

- Discrepancies and misunderstanding caused by the phonetical interference;
- Flaws caused by the lack of speaking practice;
- Significantly different 'national variations' of the English language;
- Lack of knowledge of the background knowledge.

The obtained results prove that the maritime speech behaviour requires thorough analysis in terms of speech planning.

Conclusion

Modern multicultural society is experiencing a significant rise in importance of successful crosscultural communication. The anthropocentric linguistic paradigm makes a focus on the "speaking person" (Homo loquens, in addition to the theory of communication, the study and generalization of communication practice is of great importance in various fields of society, in particular maritime activities).

The training of any professional, including a seafarer, is focused on developing professional competence, an important part of which is communicative competence (i.e. the knowledge and skills required to understand someone else's behavior and to adequately implement his or her own program).

Maritime communication is in two modes - formal and informal. The first one is mainly found in the international language of seafarers - English, and the second is multilingual. In terms of semiotical analysis, maritime communication involves verbal and non-verbal means, with direct verbal communication prevailing; on the scale of its functioning, official maritime communication is of local character, as it is carried out in a professional group, but in the informal relationship the share of intragroup and interpersonal relationships is quite intense.

Depending on the status of communicators, sailors' communication is hierarchical, but it can also be democratic.

Maritime communication, notwithstanding the language, share similar characteristics: cliché speech with lots of similar patterns; high level of compression; regulated patterns for professional utterances exchanged between the participants of communication, assuming speaking strategy matching a status; and most importantly, it is characterized by a system of illocutionary aims focused on solving typical problems and exercising certain pressure on the addressee.

Therefore, the common requirement for maritime communication is: using only direct speech acts, compression and laconism in formal hierarchical marine communication

In our opinion, strategies typical for the marine communication include the following: strategy of imperative interaction; strategy of cooperative interaction; strategy of informative dialogues; strategy of mutual understanding (compromise); manipulation strategy. Realisation of these strategies involves application of the following tactics: command, direct question, information inquiry, advising, making request, warning, making suggestions, etc.

Diverse structural and grammatical resources of different languages leads to the situation when the aforementioned tactics employ different linguistic means of expression: these means differ in all three languages, i.e. each language possesses various means for “communicative maneuvering”.

After having analysed marine discourse translation the following problems were singled out: lexical (loan translation of terms, acronyms translation, introduction of inaccurate form of a polysemantic English term); grammatical problems in translation mainly cover analytical forms in English, agreement in Russian, and different syntactic structures; in addition, marine discourse translation may be caused by the lack of knowledge of cultural customs and traditions.

Marine communication is a relatively less studied complicated type of crosscultural professional communication, which is characterized by different forms of failures: a minor error or inaccuracy may lead to misunderstanding or emergency situation. Therefore, the successful communication in marine discourse is based on proper selection of the speech act strategies and tactics respective to all typical situations.

Bibliography:

1. Baratashili V., Russian-Georgian and Georgian-Russian Maritime Terminology, Tbilisi, 1982.
2. Berulava R., Adeishvili M., "Explanatory Dictionary of Transportation Terms, Tbilisi, 2004.
3. Vardzelashvili D., Naval Dictionary, Tbilisi, 2009.
4. Ladaria N., Sociolinguistics, Tbilisi, 2002.
5. Lebanidze G. Communicative Linguistics, Tbilisi, 2004.
6. Richkovi R., Russian-English-Georgian Maritime Dictionary, Batumi, 2010.
7. Беликов В.И., Крысин Л.П. Социоллингвистика. М., 2001.
8. Верещагин Е.М., Ротмайр Р., Ройтер Т. Речевые тактики // Вопросы языкознания. 1992.
9. Гарбовский Н.К., Сопоставительная стилистика профессиональной речи: на материале русского и французского языков, Москва, 1988.
10. Гойхман О.Я., Надеина Т.М. Речевая коммуникация. М., Инфра-М, 2007.
11. Гриценко Т.Б. Этика делового общения Учебное пособие / К. : Центр учебной литературы, 2007.
12. Зарецкая Е.Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации. М., Дело, 1998.
13. Kandelaki T.L., Rabota po uporyadocheniyu nauchno-tekhnicheskoy terminologii i nekotoryye lingvisticheskiye problemy, vznikayushchiye pri etom. Lingvisticheskiye problemy nauchno-tekhnicheskoy terminologii, Moskva 1970.
14. Karasik V. I. YAzykovyy krug: lichnost', kontsepty, diskurs: monografiya. — Volgograd: Peremena, 2002.
15. Kitayevich B. Ye., Sergeyeva M N., Kaminskaya L .I., Uchebnik Angliyskogo dlya morekhodnykh uchilishch, Moskva 1990.
16. Klyuyev Ye.V. Rechevaya kommunikatsiya. М., 1998.
17. Серль Дж. Р. Что такое речевой акт // *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып 17. Теория речевых актов. С. 151-169. 14.6 Москва, Прогресс, 1986.
18. Социальная психология: Учебное пособие для вузов (под ред. Сухова А.Н., Деркача А.А.), Серия: Высшее образование, 2001.

19. Стандартные фразы ИМО для общения на море. Санкт-Петербург. 2002.
20. Стернин И.А. Деловое общение. Воронеж. 2009.
21. Фаворов В.П., Большой Англо-Русский морской словарь, Санкт-Петербург, 2004.
22. Швейцер А. Д., Социоллингвистические основы теории перевода. В. Я.1985. №5.
23. Белл Р.Т. Социоллингвистика: Цели, методы, проблемы / под ред. А.Д.Швейцера. М., Международные отношения, 1980.
24. Аkmajian A., et al. Linguistics. An Introduction to Language and Communication, Cambridge, 1995.
25. Bezhanovi Z. A., Guide to Maritime English, Batumi, 2010.
26. Crystal D., The Cambridge Encyclopedia of Language, Cambridge, 1989.
27. Pataraiia N., Gabunia M., Bezhanovi Z. A., Practical Course of Standard Maritime Navigational Vocabulary in Use, Batumi, 2006.
28. Rodinadze S., Mikeladze T., English for Marine Engineers, Batumi, 2010.
29. Rodinadze S., Essential English for Motormen, Batumi, 2010.
30. Standard Marine Navigational Vocabulary – SMNV. 1977 / 1985.
31. IMO Standard Marine Communication Phrases
<http://saillife.ru/wp-content/uploads/2015/04/Frazi.pdf>
32. Английский для морфлота <http://more-angl.ru/frazy-i-leksika/>
33. National Library of Parliament <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=4752>
34. Oberg K. Culture Shock and the Problem of Adjustment in New Cultural Environments
<https://www.sabri.org/CultureShock.htm>
35. Штейнберг М. Военное обозрение. №3. 01.2005.
<http://www.deepstorm.ru/8-march.htm>
36. Корабельный портал
http://korabley.net/news/ehkipazh_sudna/2010-12-14-726
37. James A.Ruggieri, P.E., *General Machine Corp*, September 01, 2002, <http://www.ecmweb.com/content/case-runaway-ship>
38. Международный Свод Сигналов (МСС-1965).
<http://www.randewy.ru/sign/mss.html>